

COPYRIGHT POLSKA

K W A R T A L N I K

STOWARZYSZENIA AUTORÓW I WYDAWCÓW

NR 2/3/2024

kwiecień – wrzesień

COPYRIGHT POLSKA – KWARTALNIK NR 2/3/2024

Kwartalnik informacyjno-edukacyjny wydawany przez SAIW COPYRIGHT POLSKA zawiera informacje o działalności Stowarzyszenia, a także podejmuje problematykę praw własności intelektualnej, w szczególności w obszarze aktywności wydawniczej: praw autorskich, praw pokrewnych oraz prawnej ochrony baz danych.

Głównym celem wydawnictwa jest prowadzenie wśród członków Stowarzyszenia działalności edukacyjnej mającej podnieść świadomość prawną oraz ułatwić prowadzenie działalności wydawniczej z zastosowaniem wysokiego poziomu ochrony praw własności intelektualnej.

Redaktor naczelna: Marzenna Wojciechowska

Opracowanie graficzne okładki: Magdalena Błażków, KreacjaPro

Opracowanie graficzne i skład: Elżbieta Wastkowska, ProDesGraf

Korekta: Sylwia Chrabałowska

Wydawca: STOWARZYSZENIE AUTORÓW I WYDAWCÓW
COPYRIGHT POLSKA

Stowarzyszenie Autorów i Wydawców Copyright Polska

ul. Krupnicza 12/6, 31-123 Kraków

Adres redakcji: ul. Nowogrodzka 62b/8, 02-002 Warszawa

Kontakt: m.wojciechowska@copyrightpolska.pl

Wydanie elektroniczne (online) posiada numer ISSN 2720-1066

Wydanie drukowane posiada numer ISSN 2720-1724

Stan prawny aktualny na dzień 15 lipca 2024 r.

2/3/2024 Warszawa

SPIS TREŚCI

➤	Słowo wstępne od redaktor naczelnej	3
➤	Poradnik wydawcy. Część II. Prawa własności intelektualnej – stare prawo versus nowe regulacje	4
➤	Akt o wolności mediów opublikowany w Dz.U. UE	11
➤	Sztuczna inteligencja – aktualne informacje	19
	– Słownik popularnych zwrotów i pojęć używanych w opisie sztucznej inteligencji (część I)	
	– Zarządzanie AI w Wielkiej Brytanii	
	– Rozporządzenie AI Act opublikowane w Dz.U. UE	
➤	Sukcesja firmy wydawniczej a fundacja rodzinna	25
➤	Konsultacje społeczne planowanych aktów prawnych UE	27
➤	Rozporządzenie UE w sprawie przejrzystości i targetowania reklamy politycznej opublikowano w Dz.U. UE	28
➤	Stan czytelnictwa w Polsce i perspektywy działalności sieci bibliotek – raport przedmiotem obrad senackiej Komisji Kultury i Środków Przekazu	31
➤	W skrócie:	33
	– Trwają prace nad nowelizacją prawa autorskiego	
	– Konsultacje dotyczące wdrożenia dyrektywy DSM	
	– Zmiany kompetencji Trybunału Sprawiedliwości UE na rzecz Sądu UE. Sprawy z zakresu praw własności intelektualnej bez zmian	
	– Prekonsultacje AI Act w Polsce	
	– Prawne kłopoty TikToka	
	– Wspólne oświadczenie organizacji autorów, wykonawców i innych pracowników sektora kreatywnego w sprawie generatywnej sztucznej inteligencji i AI Act	
➤	Konferencja „Brzask czy zmierzch prawa autorskiego? 30 lat polskiej ustawy o prawie autorskim z 1994 r.”	39
➤	Spotkanie członków IFFRO w Walencji	41
➤	Informacje o działalności Stowarzyszenia	42

Słowo wstępne od redaktor naczelnej

Tegoroczne wakacje zapowiadają się pod znakiem intensywnych prac legislacyjnych i konsultacji społecznych. Wyzwania związane z rewolucją cyfrową wywołaną rozwijającą się w szaleńczym tempie sztuczną inteligencją, a także cyberbezpieczeństwo zdecydowanie dominują w dyskursie publicznym.

Z uwagi na liczbę i wagę spraw mających wpływ na rynek wydawniczy tym razem wydajemy podwójny numer z większą objętością.

Kontynuujemy wątek praktycznych porad dla wydawców, sygnalizując obszary wskazujące na potrzebę zmian podstawowych dokumentów w wydawnictwach – w tym w szczególności umowy wydawniczej na tle zapowiadanych zmian w przepisach. W II części artykułu pt. *Poradnik wydawcy. Prawa własności intelektualnej – stare prawo versus nowe regulacje* omówimy autorskie prawa osobiste i majątkowe autorów książek (str. 4).

W dniu 17 kwietnia 2024 roku w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej opublikowano europejski akt o wolności mediów. W artykule na ten temat zastanowimy się, na ile zapisy aktu o wolności mediów są już w Polsce uregulowane Konstytucją i ustawami medialnymi (m.in. prawo prasowe i ustawa o radiofonii i telewizji), a jaka grupa przepisów będzie wymagała transpozycji do polskiego prawa. Szczegóły na str. 11.

Z kolei 12 lipca 2024 roku opublikowano AI Act. Z uwagi na obszerność aktu zapewne jeszcze przed jego formalnym wejściem w życie opublikujemy wiele artykułów na jego temat. W pierwszej kolejności omówimy przepisy dotyczące styku sztucznej inteligencji z prawami własności intelektualnej, szczególnie zwrócimy uwagę na korelacje z dyrektywą DSM i wyjątkiem TDM. W tym numerze przedstawiamy harmonogram wejścia w życie i stosowania poszczególnych przepisów AI Act (str. 24). W Kwartalniku nie zabraknie również informacji o bieżącym stanie spraw związanych ze sztuczną inteligencją oraz problemach pojawiających się w związku z jej oddziaływaniem na sektor kreatywny. Polecam artykuły pod wspólnym tytułem *Sztuczna Inteligencja – aktualne informacje* (str. 19).

W Kwartalniku piszemy również o konsultacjach społecznych aktów prawnych zarówno w Polsce, jak i w UE.

Kolejnym wcześniej zapowiadany temat jest sukcesja w domach wydawniczych w kontekście obowiązującej już od roku instytucji fundacji rodzinnej. Postaramy się przybliżyć tę problematykę, zwracając uwagę na szerokie spektrum możliwych konsekwencji związanych z zarządzaniem prawami wydawniczymi.

W bieżącym numerze nie zabraknie informacji o ważnej dla środowiska wydawniczego Konferencji „Brzask czy zmierzch prawa autorskiego? 30 lat polskiej ustawy o prawie autorskim z 1994 r.” zorganizowanej przez WPiA UJ w dniach 23–24 maja 2024 roku w Krakowie (str. 39).

Na ostatnich stronach publikujemy bieżące informacje o działalności Stowarzyszenia.

To tylko niektóre z zagadnień poruszonych na łamach tego numeru Kwartalnika.

Życzę przyjemnej lektury!

Marzenna Wojciechowska,
redaktor naczelna

PORADNIK WYDAWCY

Część II. Prawa własności intelektualnej – stare prawo versus nowe regulacje

MARZENNA WOJCIECHOWSKA

Zgodnie z zapowiedzią z poprzedniego numeru Kwartalnika kontynuujemy temat zagadnień związanych z umową wydawniczą w kontekście zmieniającego się prawa oraz rynku ze szczególnym uwzględnieniem jego dynamicznego rozwoju cyfrowego.

Tym razem skupimy się na autorskich prawach osobistych i majątkowych twórców, zwłaszcza na sposobach realizacji tych uprawnień i związanych z tymi zagadnieniami implikacjami w umowach wydawniczych.

Zacniemy od omówienia autorskich praw osobistych, akcentując podstawową różnicę między prawami osobistymi a majątkowymi, a mianowicie niezbywalność praw osobistych, oraz porównamy je do niektórych ograniczeń w zakresie nabywania autorskich praw majątkowych. Postaramy się również zidentyfikować prawa o charakterze mieszanym, tj. takie, które spełniają zarówno przesłanki praw osobistych, jak i majątkowych.

Niezbywalność praw osobistych jest uzasadniona szczególną więzią twórcy z utworem. Na autorskie prawa osobiste składają się wszelkie uprawnienia, które chronią tę więź, a w szczególności te

wymienione w art. 16¹ ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych² (dalej pr. aut.). Na określenie zasługuje fakt, że art. 16 pr. aut. zawiera katalog otwarty (przykładowy) – stąd uprawnień mających charakter praw osobistych, które chronią więź z utworem (a co za tym idzie, są chronione pr. aut.), może być znacznie więcej niż te wymienione w art. 16 pr. aut.

Zacniemy od praw zidentyfikowanych w pr. aut. Są to:

➤ **prawo do autorstwa utworu** – czyli zakaz wymuszenia tzw. ghostwritingu;

➤ **prawo do oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo** – uprawnienie to oznacza, że sposób oznaczania utworu powinien zostać dokładnie uzgodniony w umowie, w szczególności w przypadkach utworów pseudonimowych i anonimowych. Nawet jeżeli utwór ma być zawsze oznaczany nazwiskiem, to nie zawsze – np. w kampaniach reklamowych w niektórych mediach – oznaczenie takie jest możliwe lub zwyczajowo przyjęte. Warto w tym miejscu przywołać art. 34 pr. aut.³, który co prawda dotyczy warunków stosowania dozwolonego użytku utworów chronionych i który stwierdza, że podanie twórcy (imię i nazwisko) powinno uwzględniać

¹ Pr. aut., art. 16. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, autorskie prawa osobiste chronią nieograniczoną w czasie i niepodlegającą zrzeczeniu się lub zbyciu więź twórcy z utworem, a w szczególności prawo do:

1) autorstwa utworu;

2) oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo;

3) nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania;

4) decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności;

5) nadzoru nad sposobem korzystania z utworu.

² Ustawa z dnia 4 lutego 1996 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych, t.j. Dz.U. 2022 nr 2509.

³ Pr. aut., art. 34. Można korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła. Podanie twórcy i źródła powinno uwzględniać istniejące możliwości. Twórcy nie przysługuje prawo do wynagrodzenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

istniejące możliwości. Wydaje się, że można ten zapis zastosować analogicznie również w stosunkach autor – wydawca, ale bezpieczniej będzie w umowie przewidzieć klauzulę, w jakich okolicznościach możemy pominąć podanie imienia i nazwiska autora;

➤ **prawo do nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania** – uprawnienie to oznacza, że wszelkie zmiany w utworze muszą zostać uzgodnione, a utwór rzetelnie wydany. Gdybym miała podać przykład literacki ilustrujący to uprawnienie, to jednym z bardziej ewidentnych przypadków jest historia, która przydarzyła się Ani Shirley i jej noweli pt. *Pokuta Aweryli*. Jej koleżanka zmodyfikowała nowelę, dodając zdanie zawierające reklamę proszku do pieczenia, i wysłała tak zmieniony utwór na konkurs literacki organizowany przez fabrykę produkującą ów proszek. Opis uczuć Ani po otrzymaniu czeku za zajęcie pierwszego miejsca w konkursie doskonale ilustruje, na czym polega „nierozzerwalna więź autora z utworem”. Cyt.: „Czuję się, jakbym była pohańbiona na wieki. Jak sądzisz, co czułaby matka, gdyby ujrzała dziecko swoje, utatuowane całe ogłoszeniami proszku do pieczenia? Czuję się właśnie tak! Kochałam swoją małą nowelę i włożyłam w nią co było we mnie najlepszego. A profanacją jest zdegradować ją do roli środka reklamowego⁴. Jednak postawa przyjaciela, który wsparł ją, wyjaśniając, że podreperowanie budżetu przez studentkę nie jest niczym złym, poprawiła jej samopoczucie – co również dla mnie jest doskonałym potwierdzeniem zasady, że godziwe wynagrodzenie łagodzi dyskomfort autora związany z eksploatacją jego autorskich dóbr osobistych;

➤ **prawo do decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności** – to uprawnienie autora jest jasno sformułowane i wiąże się z przeświadczeniem autora, że utwór osiągnął kształt, w którym chce

go zaprezentować po raz pierwszy publiczności. Najczęściej autor w umowie wydawniczej upoważnia wydawcę do konkretnego ustalenia tej daty w związku z całym procesem wydawniczym;

➤ **prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu** – to specyficzne prawo, które w praktyce dotyczy przede wszystkim realizacji projektów plastycznych i architektonicznych.

Kwestię sposobu korzystania z utworu reguluje art. 49⁵ pr. aut., który w pierwszej kolejności odsyła do treści umowy, a następnie w razie braku uregulowania tych kwestii w umowie stanowi, że sposób korzystania powinien być zgodny z charakterem i przeznaczeniem utworu oraz przyjętymi zwyczajami. Ust. 2 art. 49 jest bardzo istotnym zapisem – przesądzającym, że nawet nabycie całości autorskich praw majątkowych do utworu nie pozwala na jego zmiany – chyba że są one spowodowane oczywistą koniecznością, a twórca nie miałby słusznej podstawy im się sprzeciwić. Te same reguły dotyczą odpowiednio utworów, których czas ochrony autorskich praw majątkowych upłynął.

Wnioski są następujące: **po pierwsze** najbardziej pożądaną opcją jest szczegółowe zapisanie w umowie upoważnień wydawcy w zakresie wykonywania praw osobistych autora. Niezbywalność tych praw nie przesądza o braku możliwości umownego wykonywania praw osobistych autora przez wydawcę; **po drugie** art. 49 ust. 2 pr. aut. pozwala na pewne modyfikacje w utworze, czyli takie spowodowane oczywistą koniecznością, którym twórca nie miałby słusznej podstawy się sprzeciwić.

Kolejne uprawnienia autora są z pogranicza praw osobistych – mogłyby podlegać finansowej rekompensacie i niektórzy kwalifikują jako prawa osobiste, inni – jako prawa majątkowe, a jeszcze inni (do których się zaliczam) jako **prawa o mieszanym**

⁴ Lucy Maud Montgomery, *Anne of the Island*, polski tytuł *Ania na Uniwersytecie*, tłumaczenie Janina Zawisz-Krasucka, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 1971, s. 117.

⁵ Pr. aut., art. 49. 1. Jeżeli w umowie nie określono sposobu korzystania z utworu, powinien on być zgodny z charakterem i przeznaczeniem utworu oraz przyjętymi zwyczajami.

2. Następca prawny, choćby nabył całość autorskich praw majątkowych, nie może, bez zgody twórcy, czynić zmian w utworze, chyba że są one spowodowane oczywistą koniecznością, a twórca nie miałby słusznej podstawy im się sprzeciwić. Dotyczy to odpowiednio utworów, których czas ochrony autorskich praw majątkowych upłynął.

charakterze osobisto-majątkowym. Mowa tu przede wszystkim o zgodzie na wykonywanie praw zależnych⁶, czyli o zgodzie autora na rozpowszechnianie opracowania jego utworu⁷, zgodzie na sporządzenie opracowania w przypadku baz danych spełniających cechy utworu⁸, a także o prawach zakazowych – czyli ustawowej instytucji przewidującej możliwość sprzeciwienia się twórcy wobec konkretnego sposobu korzystania w ramach dozwolonego użytku chronionych utworów. Najlepszym przykładem jest art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. b⁹ pr. aut., dający możliwość zakazania dalszego rozpowszechniania artykułów na aktualne tematy polityczne, gospodarcze lub religijne. Konieczne jest wniesienie wyraźnego zastrzeżenia o braku zgody na takie rozpowszechnianie. Na podobnej konstrukcji oparty jest inny wyjątek od praw wyłącznych autora, nazywany eksploatacją tekstów i danych (TDM), który na podstawie procedowanej właśnie noweli prawa autorskiego niedługo wejdzie (?) do polskiego porządku prawnego. Temu wyjątkowi poświęciliśmy już odrębny artykuł¹⁰ w Kwartalniku nr 3/2022: *Zmiany w prawie*

autorskim. W jaki sposób nowy wyjątek eksploatacja tekstów i danych (TDM) wpłynie na umowy autor – wydawca oraz oznaczanie książek, e-booków i audio-booków – polecam ponowną jego lekturę.

Z perspektywy czasu pojawia się coraz więcej publikacji zwracających uwagę na TDM w podobny sposób jak w przywołanym wyżej artykule. Szczególnie istotnym dokumentem w tym temacie jest nowy przewodnik WIPO (Światowej Organizacji Własności Intelektualnej) pt. *Kontrakty wydawnicze – narzędzie dla autorów i wydawców*¹¹. Przewodnik został opublikowany na stronie internetowej WIPO w maju 2024 r. Publikacja ta stanowi doskonałe kompendium wiedzy na temat umów wydawniczych i choć nie uwzględnia wszystkich niuansów polskiego prawa autorskiego, powinna się stać lekturą obowiązkową każdego wydawcy. Wracając do nowego wyjątku TDM, przewodnik WIPO również zawiera rekomendację dotyczącą konieczności regulowania woli autora w zakresie wniesienia zastrzeżenia TDM w umowie wydawniczej (str. 35, nr 4.5: *Author's reserved rights*)¹².

⁶ Pr. aut. art. 46. Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, twórca zachowuje wyłączne prawo zezwalania na wykonywanie zależnego prawa autorskiego, mimo że w umowie postanowiono o przeniesieniu całości autorskich praw majątkowych.

⁷ Pr. aut. Art. 2. 1. Opracowanie cudzego utworu, w szczególności tłumaczenie, przeróbka, adaptacja, jest przedmiotem prawa autorskiego bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego.

⁸ Pr. aut. Art. 2. 2. Rozporządzanie i korzystanie z opracowania zależy od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego (prawo zależne), chyba że autorskie prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasły. W przypadku baz danych spełniających cechy utworu zezwolenie twórcy jest konieczne także na sporządzenie opracowania

⁹ Pr. aut. art. 25 ust. 1 pkt 1b 1. Wolno rozpowszechniać w celach informacyjnych w prasie, radiu i telewizji:
1) już rozpowszechnione: b) artykuły na aktualne tematy polityczne, gospodarcze lub religijne, chyba że zostało wyraźnie zastrzeżone, że ich dalsze rozpowszechnianie jest zabronione,

¹⁰ str. 2 https://www.copyrightpolska.pl/docs/cp_kwartalnik_3_22.pdf

¹¹ World Intellectual Property Organization (WIPO) *A toolkit for authors and publishers* (2024). Geneva. DOI 10.34667/tind.49376. Przewodnik został opracowany pod ogólnym kierownictwem Sylvie Forbin (Zastępcy Dyrektora Generalnego WIPO) i Benoît Müllera (Dyrektora Wydziału Zarządzania Prawami Autorskimi WIPO), a jego autorami są Brian Wafarowa i Isobel Dixon. Projekt zrealizowały Anita Huss-Ekerhult (poprzednio Doradca Wydziału Zarządzania Prawami Autorskimi WIPO) i Miyuki Monroig (Specjalista Programowy WIPO w Wydziale Zarządzania Prawami Autorskimi). Zestaw narzędzi w znacznym stopniu skorzystał z recenzji i komentarzy ekspertów, w tym Barbary Hayes, Carlo Lavizzari, Caroli Streul, Caroline Morgan, José Borghino i Niny George. Sekretariat WIPO nie ponosi żadnej odpowiedzialności za przekształcenie lub tłumaczenie oryginalnej treści, <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2001-en-contracts-in-publishing.pdf>

¹² Ibidem, przypis nr 10, str. 35, pkt 4.5 *Author's reserved rights*: The author may be able to negotiate to withhold certain rights and not to grant them to the publisher and there may be rights not yet defined which may become relevant in the future. While some specifically excluded rights may be specified in this clause, it is best to simply state clearly that the rights that are not explicitly granted are reserved by the author. It is also no longer customary to license the too-broad “unknown types of use,” which has sometimes been included in the past. It also makes sense, in part as protection for

Powyższe rekomendacje przewodnika WIPO są drugą stroną medalu dotyczącą problemów i wyzwań generatywnej sztucznej inteligencji, o których więcej pisałam w pierwszej części artykułu¹³, a mianowicie gwarancji oryginalności utworu, który ma zostać wydany i którego dotyczy umowa wydawnicza.

Wyobraźmy sobie hipotetyczną sytuację, że za jakiś czas wytwory generatywnej sztucznej inteligencji wyeliminują z rynku wydawniczego oryginalną twórczość. Boty nie czują więzi z utworem, nie negocjują wynagrodzenia i nie zażądają podwyżki – gdy wytwór AI przyniesie niespodziewane korzyści – bo nie zadziała „klauzula bestsellerowa”. Czy są to wystarczające powody, aby ziściła się owa hipotetyczna sytuacja? Możliwe. Co się wtedy

stanie? Moim zdaniem od tego momentu zacznie się regres rozwoju człowieka. Generatywna AI będzie wypluwać kolejne wytwory, które będą już tylko przemieleniem zawartości „czarnej skrzynki”, a coraz doskonalsze nowe algorytmy będą opracowywać doskonalsze formy prezentacji tej samej zawartości. Nie wiem, czy nie ulegamy ułudzie jakiejś ekstra wartości technologii w imię hasła od wielu lat działającego jak czarodziejska różdżka, która usprawiedliwia wszystko. To słowo to „innowacyjność”.

Jednak kiedy słyszę prezesa Nvidii – Jensena Huang¹⁴, który mówi: „Nie uczcie dzieci programowania, tylko rolnictwa”, to zastanawiam się, ile jest innowacyjności w tej wypowiedzi, gdy wszelkie sfery stanowiące do tej pory przymioty umysłu i kreatywności ludzkiej zostaną przejęte przez generatywną

the publisher’s investment too, to clearly state that the author’s work may not be used in text and data mining (TDM) for generative AI purposes, as a safeguard if the author-created copyright text and IP in the work are used illegally in large-scale language models without consent or compensation.

¹³ https://www.copyrightpolska.pl/docs/cp_kwartalnik_1_24.pdf Str. 7: „Aktualnie na pierwszy plan wysuwa się problem aspektu osobistego stworzenia dzieła w kontekście definicji utworu wobec możliwości zastosowania przez autora generatywnej sztucznej inteligencji. Pomijając na ten moment skomplikowane dysputy prawnicze, czy wytwór wygenerowany przez narzędzia generatywnej sztucznej inteligencji jest utworem w rozumieniu pr. aut. – rozporządzenie UE o sztucznej inteligencji (AI Act) narzuci konieczność informowania o utworach użytych do trenowania modelu językowego użytego w danym przypadku. Wydaje się, że ten obowiązek nie będzie dotyczył tylko podmiotu oferującego usługi narzędzia generatywnej sztucznej inteligencji typu ChatGPT, ale obejmie również obowiązek informowania publiczności, przy jego rozpowszechnianiu, że utwór stanowi wytwór w całości lub w części wygenerowany przez taki system. Brak takiej informacji może narazić podmiot rozpowszechniający na zapłatę dolegliwych kar z rozporządzenia AI Act oraz ewentualne zarzuty naruszenia cudzych praw autorskich, gdy okaże się, że wytwór AI jest zbyt podobny do istniejącego już utworu. W doniesieniach medialnych pojawiają się głosy, że systemy oferujące usługi generatywnej sztucznej inteligencji mają oferować bezpieczeństwo prawne osobom korzystających z ich narzędzi i w przypadku podniesienia przez osoby trzecie zarzutów o naruszenie praw autorskich. Pomijając kwestie etyczne na ten moment jednak nie wiadomo jak to będzie działało. Czy oferujący narzędzia generatywnej sztucznej inteligencji przystąpi do procesu jako interwenient i wstąpi w miejsce korzystającego z wytworu, a podającego się za autora utworu, czy tylko pokryje ostateczne koszty ewentualnej przegranej? Z tego względu rozstrzygnięcie, czy stanowiący przedmiot umowy utwór jest stworzony w całości lub w części przy wykorzystaniu narzędzi generatywnej AI objawia się jako nowy, ale wręcz podstawy problem przy zawieraniu umowy wydawniczej. Wydaje się, że standardowe oświadczenia autora należy zastąpić bardziej szczegółowym, jeżeli wydawcy zależy, aby wydać utwór oryginalny. Natomiast jeżeli wydawca dopuszcza możliwość wykorzystywania takich narzędzi umowa powinna to umożliwiać z jednoczesnym ustaleniem rodzaju narzędzi generatywnej AI i bazy utworów użytych do jej modelu językowego. W sytuacji, gdy za autorem, który zatai użycie narzędzi stanie potężny Big Tech z armią prawników- pozycja wydawcy będzie dość trudna. Z tego względu można rozważyć, czy skutecznym sposobem na zapewnienie wydawcy prawdziwości oświadczenia autora bądź licencjodawcy o braku używania narzędzi generatywnej AI w procesie twórczym nie będzie obwarowanie go wysoką karą umowną. W kontekście zarysowanych wyżej problemów wydawać się może, że marginalny stanie się problem korzystania w oryginalnej twórczości utworów osób trzecich w ramach dozwolonego użytku w szczególności cytatu, krytyki, parodii, pastiszu czy karykatury – tymczasem może się on stać kluczowy w nowym kontekście generatywnej AI”.

¹⁴ https://bithub-pl.cdn.ampproject.org/v/s/bithub.pl/amp/gospodarka/ceo-nvidia-ai-zabije-programistow-nie-uczcie-dzieci-martwego-zawodu-specjalisci-it-niczym-anglisci/?amp_gsa=1&_js_v=a9&usqp=mq331AQIUAkwASCA-AgM%3D#amp_tf=Od%3A%20%251%24s&aoh=17202626850639&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&share=https%3A%2F%2Fbithub.pl%2Fgospodarka%2Fceo-nvidia-ai-zabije-programistow-nie-uczcie-dzieci-martwego-zawodu-specjalisci-it-niczym-anglisci%2F [dostęp w dniu 6.07.2024]

sztuczną inteligencję, a dla ludzi zostaną prace fizyczne – a i te pewnie tylko do czasu pełnej robotyzacji. Te wątpliwości prowadzą do często ostatnio padającego w wielu dyskusjach pytania – czy wyjątek TDM w zakresie, w jakim jest uregulowany w dyrektywie DSM, pozwala wykorzystywać utwory do celów generatywnej sztucznej inteligencji, która – w odróżnieniu od działania sztucznej inteligencji jako takiej – produkuje wytwory konkurujące i wypierające z rynku utwory, które zostały przez nią wcześniej wykorzystane. Temat ten również jest poruszany przez powoływany wcześniej przewodnik WIPO¹⁵ w punkcie zatytułowanym *Prawa do eksploracji tekstów i danych (TDM)*. Autorzy przewodnika zwracają uwagę, że wiele regionów dokonuje przeglądu prawa autorskiego i wniosków dotyczących wyjątku TDM, a także pod kątem prac generowanych komputerowo (CGW) i rosnącego wykorzystania sztucznej inteligencji. Zaobserwowali tendencję, że powszechną praktyką w wielu krajach jest ustanowienie wyjątku TDM w odniesieniu do niekomercyjnych badań naukowych. Trudność z TDM, nawet jeśli chodzi o badania niekomercyjne i naukowe, jest taka, że niektóre z jego działań (w tym pobieranie materiałów chronionych prawem autorskim, tworzenie nowych zbiorów danych i ponowne formatowanie) mogą naruszać wyłączne prawa uprawnionych. Autorzy przewodnika stawiają tezę, że jeśli utwory są kopiowane bez licencji i wykorzystywane w nienadzorowanym uczeniu maszynowym i w konkurencyjnych produktach wytwarzanych za pomocą generatywnej sztucznej inteligencji, to taka działalność jako szkodząca dochodom autora oraz inwestycjom wydawców jest nielegalna.

„It can be asserted that machine learning represents a new type of use (not covered by TDM)”¹⁶

Z tego względu rekomendacje autorów przewodnika zachęcają twórców i wydawców do zapewnienia, aby TDM był uregulowany w umowach, a sformułowanie o zastrzeżeniu ma być również zawarte w wersji drukowanej pracy, na przykład zgodnie ze standardami ICSS (Industrial Control Security System) w metadanych i stopce redakcyjnej. Dotyczy to również wydawców i autorów stron internetowych.

Przewodnik WIPO rekomenduje w tym zakresie opracowaną przez Gildię Autorów nową klauzulę wzorcową¹⁷, która zakazuje wykorzystywania pracy autora do trenowania technologii sztucznej inteligencji bez jego wyraźnej zgody.

Po omówieniu autorskich praw osobistych i autorskich praw o charakterze osobisto-majątkowym pora na omówienie praw czysto majątkowych. Podstawową zasadą dotyczącą praw majątkowych jest konieczność wymienienia w umowie *explicite* wszystkich pól eksploatacji, które mają być objęte umową, oraz zakaz obejmowania nią pól eksploatacji nieznanymi w chwili jej zawierania. Zasady te nie stoją na przeszkodzie, aby zawrzeć w umowie wydawniczej klauzulę dotyczącą prawa pierwokupu przez wydawcę praw dotyczących nowych pól eksploatacji. Należy również podkreślić to, że katalog pól eksploatacji autorskich praw majątkowych ma charakter otwarty w podobny sposób jak autorskich praw osobistych. Oznacza to, że pola eksploatacji wymienione w art. 50 pr. aut. są przykładowe, a ochroną objęte są wszystkie pola eksploatacji bez względu na to, czy zostały wymienione w ustawie, czy nie. Ochrona rozpoczyna się od momentu, kiedy dane nowe pole eksploatacji powstaje. Jak ustalić przybliżoną datę powstania nowego pola eksploatacji? Wydaje się, że idealnym momentem kreującym powstanie takiego pola powinna być pierwsza umowa zawarta z autorem, w której udziela on praw

¹⁵ Ibidem, przypis 10, str. 51. Sekretariat WIPO nie ponosi żadnej odpowiedzialności za przekształcenie lub tłumaczenie oryginalnej treści.

¹⁶ Ibidem, przypis 9, str. 51: „Można stwierdzić, że uczenie maszynowe stanowi nowy rodzaj użycia (nieobjęty TDM) – Sekretariat WIPO nie ponosi żadnej odpowiedzialności w odniesieniu do przekształcenia lub tłumaczenia oryginalnej treści [dostęp w dniu 6.07.2024].

¹⁷ Gildia Autorów rekomenduje klauzulę w umowach wydawniczych i dystrybucyjnych zakazującą wykorzystania sztucznej inteligencji w szkoleniach – Gildia Autorów (<https://authorsguild.org/>)

(licencji lub przeniesienia), definiująca nowe pole o znaczeniu ekonomicznym. Praktyka rynku często próbuje wprowadzać inne mechanizmy i wtedy zazwyczaj powstaje spór, który staje się przedmiotem rozstrzygnięcia sądowego. We wspomnianym już wcześniej przewodniku WIPO autorskie prawa majątkowe są przedmiotem szczegółowej regulacji – jednak z uwagi na specyficzną odmienną zasad polskiego pr. aut., o których wyżej pisałam, przy korzystaniu z przewodnika należy zachować ostrożność. Aktualnie ustawa wymienia mniej pól eksploatacji niż oryginalna ustawa w wersji z 1994 roku – co bynajmniej nie oznacza, że liczba pól się zmniejszyła. Są one po prostu szerzej ujęte, co wiąże się z harmonizacją prawa europejskiego i dostosowaniem go do dyrektywy INFOSOC¹⁸. Część doktryny klasyfikuje „stare pola”, które zostały wykreślone, jako „podpola” nowo ustalonych pól, a inni opowiadają się za koncepcją uznania ich za sposób korzystania z utworu w ramach pól eksploatacji wymienionych w ustawie lub za pola eksploatacji niewymienione w ustawie. W tym kontekście ważne są dwa aspekty – po pierwsze nie można zakwalifikować nowego nieznanego pola eksploatacji jako sposobu korzystania z utworu (szczególnie jeżeli wiąże się z samodzielnym nowym potencjałem ekonomicznym eksploatacji utworów) oraz po drugie: sposób korzystania z utworu powinien być opisany w umowie. Sformułowanie we wcześniej wspomnianym art. 49 pr. aut.: „Jeżeli w umowie nie określono sposobu korzystania z utworu, powinien on być zgodny z charakterem i przeznaczeniem utworu oraz przyjętymi zwyczajami”, nie zezwala na kwalifikację nowego pola eksploatacji jako sposobu korzystania w ramach istniejącego pola, z uwagi na niemożność powołania się na przyjęty zwyczaj w odniesieniu do nieznanego pola eksploatacji. Dobrym przykładem jest tu metawersum, czyli nowa technologia cyfrowa, która otworzy branżę kreatywną, w tym wydawniczą, na nowe produkty. O metawersum wiele pisaliśmy

w kwartalniku 1/2023 i 2/2023. Opublikowaliśmy dwa obszernie artykuły, których lekturę uzupełniającą polecam, natomiast teraz tylko dla ilustracji problemu nowego pola eksploatacji przywołam poruszaną w nim koncepcję vr-booka z cyfrowym bliźniakiem. Dla miłośników słowa pisanego nadal utwór jest w formie tekstu, a dodatkowo w fizycznym egzemplarzu są drzwi do technologii, która pozwala wykorzystać produkt w inny wirtualny sposób. Wskazywałam na olbrzymi potencjał takich rozwiązań w podręcznikach, które mogą zawierać odniesienia do pokazów fizycznych doświadczeń, procedur medycznych czy odwzorowań procesów, ale ten potencjał istnieje również w sferze rozrywki. Na przykład czytając ostatnią powieść Dana Browna, skonfrontowałam się z poważnym brakiem w mojej edukacji turystycznej, jakim jest nieznaną Barcelonę. Budynek kościoła Sagrada Família jest mi znany wyłącznie z ilustracji, więc gdyby w książce były „drzwi” pozwalające zobaczyć miejsce oczami bohatera, na pewno bym skorzystała. Oczywiście można wejść do internetu i pewnie można znaleźć opcję wirtualnego zwiedzania, tyle że technologia metawersum nie jest internetem i opis pola eksploatacji „**każdy** może mieć dostęp w miejscu i czasie wybranym” już nie do końca odpowiada technologii metawersum. Ostatnio temat metawersum został przyćmiony przez generatywną sztuczną inteligencję i aplikację do generowania tekstów ChatGPT, jednak z doniesień jednej z firm telekomunikacyjnych¹⁹ wynika, że już wkrótce zaproponuje przedsiębiorcom B2B technologię opartą na koncepcji cyfrowego bliźniaka, która może się okazać dla odbiorców rynku bardzo atrakcyjna.

Wracając do aktualnie obowiązującego prawa, art. 50 pr. aut. rozróżnia pola eksploatacji w zakresie trzech ich głównych grup, do których zaliczają się utrwalenie i zwielokrotnienie utworu, obrót egzemplarzami lub oryginałem oraz rozpowszechnianie (inne niż obrót).

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0029> [dostęp w dniu 9.05.2024]

¹⁹ <https://next.gazeta.pl/next/7,188450,31115460,ta-technologie-ma-zastapic-internet-czy-metawersum-to-nowy.html> [dostęp w dniu 9.05.2024]

W zakresie **utrwalania i zwielokrotniania** utworu ustawa wymienia następujące pola eksploatacji: wytwarzanie określoną techniką egzemplarzy utworu, w tym techniką drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową. Z kolei w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono, pola są określone następująco: wprowadzanie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy. W przypadkach rozpowszechniania utworu w sposób inny niż obrót ustawa wymienia następujące pola eksploatacji: publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie oraz publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym.

W zależności od planów wydawniczych umowa powinna zawierać te pola eksploatacji, na których wydawca planuje wykorzystać utwór. Jeżeli umowa ma dotyczyć wyłącznie wydania książki w tradycyjnej, papierowej formie, to absolutnym minimum jest uzyskanie praw na polu eksploatacji utrwalenie, zwielokrotnienie i obrót egzemplarzami.

Nawet przy zawieraniu najwęższej z możliwych umów należy pamiętać, że wydawca będzie potrzebował uzyskać prawa do fragmentów utworu, okładki, ilustracji czy zdjęć w szerszym aspekcie do celów promocji i reklamy, czyli w zależności od planowanej kampanii reklamowej należy uwzględnić te pola eksploatacji, na których kampania ma być prowadzona (np. jeżeli książka ma być reklamowana w telewizji, to potrzebne jest pole „nadawanie”, jeżeli ma być reklamowana w internecie, to potrzebne jest pole „publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym”). Z kolei wydawca, który planuje szeroką i wielopłaszczyznową eksploatację utworu, powinien uwzględnić wiele pól eksploatacji. Wydawca, który chce wydać książkę za granicą, musi uwzględnić wiele dodatkowych zgód i zezwoleń – ponieważ wydanie książki w innym języku stanowi jej opracowanie, czyli prawo zależne, na które wydawca musi mieć pisemną zgodę autora, nawet jeżeli nabył wszystkie autorskie prawa majątkowe na wszystkich znanych w chwili zawarcia umowy

polach eksploatacji. W tym przypadku dochodzi również nowe kryterium, jakim jest terytorium eksploatacji utworu, i zasady, jak je określić w umowie. O terytorium i innych elementach umowy wydawniczej napiszemy w kolejnej części artykułu w następnym numerze Kwartalnika.

AKT O WOLNOŚCI MEDIÓW OPUBLIKOWANY W DZ.U. UE

MARZENNA WOJCIECHOWSKA

W dniu 17 kwietnia 2024 roku w Dzienniku Urzędowym UE poz. 1083/2024²⁰ zostało opublikowane Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie **ustanowienia wspólnych ram dla usług medialnych na rynku wewnętrznym („europejski akt o wolności mediów” lub Media Act) i zmiany dyrektywy 2010/13/UE.**

W kwartalniku 1/2024²¹ i we wcześniejszych numerach²² opisaliśmy przebieg całego procesu legislacyjnego rozporządzenia – od podstawowych założeń aktu przedstawionych przez Komisję Europejską we wrześniu 2022 roku, po końcowe uzgodnienia w trilogu zakończone 13 marca 2024 roku.

Rozporządzenie²³ zawiera 78 motywów opisujących podstawowe cele i założenia aktu oraz 29 artykułów. Zgodnie z treścią art. 29 Media Act wszedł w życie 8 maja 2024 roku, czyli dwudziestego dnia po opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Jego stosowanie rozpocznie się od 8 sierpnia 2025 roku. Jednak dla niektórych regulacji przewidziano inne terminy rozpoczęcia stosowania, dla części przepisów wcześniejsze, dla innych

późniejsze. Najwcześniej, bo jeszcze w 2024 roku, 8 listopada rozpocznie się stosowanie art. 3. Zawiera on generalną regułę kierowaną do państw członkowskich UE, zobowiązującą je do działania z poszanowaniem prawa odbiorców usług medialnych do posiadania dostępu do różnorodnych i redakcyjnie niezależnych treści medialnych i zapewniania warunków ramowych zgodnych z rozporządzeniem w celu zagwarantowania tego prawa, z korzyścią dla wolnego i demokratycznego dyskursu. Gdybym miała znaleźć odniesienie zasad określonych ww. przepisem, nasuwa mi się pewna analogia do art. 21 ust. 1 polskiej ustawy o radiofonii i telewizji²⁴ regulującego zasady działania mediów publicznych²⁵. Zasady te mają zostać rozszerzone na wszystkie media, a różnica w działaniu publicznych i niepublicznych mediów ma polegać głównie na innym sposobie finansowania. W dalszej części artykułu powrócimy do bardziej szczegółowego omówienia art. 3 Media Act, ponieważ biorąc pod uwagę aktualne praktyki polskiego regulatora części usług medialnych, jakim jest Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, problem wydaje się niezwykle ważny.

Kolejnym terminem wejścia w życie przepisów Media Act jest 8 lutego 2025 roku. Od tej daty

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/oj/daily-view/L-series/default.html?ojDate=17042024&locale=pl>

²¹ Kwartalnik nr 1/2024 (str. 16) https://www.copyrightpolska.pl/docs/cp_kwartalnik_1_24.pdf

²² Kwartalnik nr 1/2022 (str. 37) https://www.copyrightpolska.pl/docs/cp_kwartalnik_1_22.pdf

Kwartalnik nr 1/2023 (str. 25) https://www.copyrightpolska.pl/docs/cp_kwartalnik_1_23.pdf

Kwartalnik nr 2/2023 (str. 23) https://www.copyrightpolska.pl/docs/cp_kwartalnik_2_23.pdf

Kwartalnik nr 3/2023 (str. 37) https://www.copyrightpolska.pl/docs/cp_kwartalnik_3_23.pdf

Kwartalnik nr 4/2023 (str. 8) https://www.copyrightpolska.pl/docs/cp_kwartalnik_4_23.pdf

²³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401083

²⁴ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001414/U/D20171414Lj.pdf>

²⁵ Art. 21. 1. Publiczna radiofonia i telewizja realizuje misję publiczną, oferując, na zasadach określonych w ustawie, całemu społeczeństwu i poszczególnym jego częściom, zróżnicowane programy i inne usługi w zakresie informacji, publicystyki, kultury, rozrywki, edukacji i sportu, cechujące się pluralizmem, bezstronnością, wyważeniem i niezależnością oraz innowacyjnością, wysoką jakością i integralnością przekazu.

zaczyna się stosowanie art. 4 ust. 1 i 2, art. 6 ust. 3 oraz art. 7–13 i 28. Przed rozpoczęciem stosowania całego Media Act w dniu 8 maja 2025 roku rozpocznie się jeszcze stosowanie art. 14–17. Jedynym przepisem, którego stosowanie rozpocznie się znacznie później, tj. 8 maja 2027 roku, jest art. 20 dotyczący prawa do personalizacji oferty medialnej.

Na wstępie należy podkreślić, że w wielu aspektach Media Act stanowi minimum ochrony przewidzianej dla wolności i pluralizmu mediów – stąd państwa członkowskie mogą stosować surowsze reguły w celu zabezpieczenia tych praw²⁶. Dotyczy to w szczególności dziedzin objętych rozdziałem II²⁷, rozdziałem III sekcja 5²⁸ i art. 25²⁹, pod warunkiem że takie przepisy będą zapewniały wyższy poziom ochrony pluralizmu mediów lub niezależności redakcyjnej zgodnie z rozporządzeniem oraz będą zgodne z prawem UE.

Zanim jednak przejdziemy do omówienia tych przepisów, warto rozpocząć analizę Media Act od

definicji zawartych w art. 2 rozporządzenia, ponieważ analiza ich treści prowadzi do wniosku, że zmiana definicji pojęć – w szczególności z zakresu obowiązującego prawa prasowego – wprowadzi zmiany w polskim prawie. Zmiany te będą o tyle istotne, że Polska nie implementowała jeszcze (stan na dzień 15 lipca 2024 roku)³⁰ dyrektywy DSM – stąd nie wprowadzono do polskiego porządku prawnego definicji publikacji prasowej³¹ w brzmieniu określonym dyrektywą DSM, która różni się od tożsamego w polskim prawie pojęcia prasy³² oraz składających się na pojęcie definicji dziennika i czasopisma. Zmiana ta wprowadzi dualizm pojęciowy (o ile wcześniej nie dojdzie do zmian w prawie prasowym z uwagi na implementację dyrektywy DSM), ponieważ za publikacje prasowe nie będą uznawane publikacje periodyczne publikowane do celów naukowych lub akademickich, takie jak czasopisma naukowe, więc konieczna będzie nowa klasyfikacja.

²⁶ <https://eur-lex.europa.eu/oj/daily-view/L-series/default.html?&ojDate=17042024>

Art. 1 ust. 3 Niniejsze rozporządzenie nie wpływa na możliwość przyjmowania przez państwa członkowskie bardziej szczególnych lub surowszych przepisów w dziedzinach objętych rozdziałem II, rozdziałem III sekcja 5 i art. 25, pod warunkiem, że takie przepisy będą zapewniały wyższy poziom ochrony pluralizmu mediów lub niezależności redakcyjnej zgodnie z niniejszym rozporządzeniem oraz będą zgodne z prawem Unii.

²⁷ <https://eur-lex.europa.eu/oj/daily-view/L-series/default.html?&ojDate=17042024>

Prawa i obowiązki dostawców usług medialnych i odbiorców usług medialnych.

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/oj/daily-view/L-series/default.html?&ojDate=17042024>

Wymogi dotyczące środków i procedur umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie rynku mediów.

²⁹ <https://eur-lex.europa.eu/oj/daily-view/L-series/default.html?&ojDate=17042024>

Przydział środków publicznych na reklamę państwową oraz na umowy dostawy lub umowy o świadczenie usług.

³⁰ Data wydania Kwartalnika.

³¹ Dyrektywa DSM <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj/pol>

Art. 2 pkt 4. „publikacja prasowa” oznacza zbiór złożony głównie z utworów literackich o charakterze dziennikarskim, mogący jednakże obejmować także inne utwory lub inne przedmioty objęte ochroną, który:

a) stanowi odrębną całość w ramach periodycznej lub regularnie aktualizowanej pod jednym tytułem publikacji, takiej jak gazeta lub czasopismo o tematyce ogólnej lub specjalistycznej;

b) ma na celu dostarczenie opinii społecznej informacji dotyczących aktualnych wiadomości lub innej tematyki; oraz

c) jest publikowany w dowolnym medium z inicjatywy dostawcy usług, na jego odpowiedzialność i pod jego kontrolą.

Publikacje periodyczne publikowane do celów naukowych lub akademickich, takie jak czasopisma naukowe, nie są publikacjami prasowymi do celów niniejszej dyrektywy.

³² Prawo prasowe <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19840050024/U/D19840024Lj.pdf>

Art. 7 ust. 2 pkt 1. Prasa oznacza publikacje periodyczne, które nie tworzą zamkniętej, jednorodnej całości, ukazujące się nie rzadziej niż raz do roku, opatrzone stałym tytułem albo nazwą, numerem bieżącym i datą, a w szczególności: dzienniki i czasopisma, serwisy agencyjne, stałe przekazy teleksowe, biuletyny, programy radiowe i telewizyjne oraz kroniki filmowe; prasą są także wszelkie istniejące i powstające w wyniku postępu technicznego środki masowego przekazywania, w tym także rozgłośnie oraz tele- i radiowęzły zakładowe, upowszechniające publikacje periodyczne za pomocą druku, wizji, fonii lub innej techniki rozpowszechniania; prasa obejmuje również zespoły ludzi i poszczególne osoby zajmujące się działalnością dziennikarską;

Zgodnie z rozporządzeniem podstawowa definicja art. 2 Media Act, czyli opisana w pkt. 1 **usługa medialna**, oznacza usługę w rozumieniu art. 56³³ i 57³⁴ TFUE, przy czym podstawowym celem tej usługi lub jej dającej się oddzielić części jest dostarczanie dowolnymi środkami ogółowi odbiorców audycji lub publikacji prasowych, za które odpowiedzialność redakcyjną ponosi dostawca usług medialnych, w celach informacyjnych, rozrywkowych lub edukacyjnych. Z kolei definicja publikacji prasowych zawarta w pkt. 5 art. 2 Media Act odsyła do definicji publikacji prasowej opisanej w dyrektywie DSM, która – jak już wyżej pisaliśmy – wyłącza ze swojego zakresu **publikacje periodyczne** publikowane do celów naukowych lub akademickich, takie jak czasopisma naukowe.

Jednak wyłączenie to dotyczy celów dyrektywy DSM, a nie rozporządzenia Media Act. Wydaje się więc, że poza celem dyrektywy DSM, czyli przysługującym dwuletnim prawem pokrewnym dla wydawców publikacji prasowych, w pozostałym zakresie czasopisma naukowe będą podlegały Media Act.

Problem nakładania się pojęć komplikuje Konstytucja RP, której art. 14 stanowi, że Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu³⁵. Trudno będzie więc odejść od pojęcia prasy zdefiniowanej w prawie prasowym bez zmiany Konstytucji. Tymczasem prasa jako taka nie jest zdefiniowana w Media Act, a definicja publikacji prasowej w Media Act nie jest tożsama z pojęciem prasy z uwagi na wyłączenie czasopism naukowych.

Czy wejście w życie Media Act lub nowelizacji ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych zawierającej definicję publikacji prasowej³⁶ spowoduje konieczność zmiany Konstytucji, czy wystarczy zmienić ustawę Prawo prasowe i ustawę o radiofonii i telewizji?

Wydaje się, że nieprędko poznamy odpowiedź na to pytanie z uwagi na wyjątkowo skomplikowany obszar regulacji, choć ze strony rządowej pojawiają się informacje o intensywnych pracach nad nową ustawą medialną i być może jej projekt rozjaśni podnoszone kwestie.

³³ http://oide.sejm.gov.pl/oide/?option=com_content&view=article&id=14804&Itemid=420 *Artykuł 56* (dawny artykuł 49 TWE) W ramach poniższych postanowień ograniczenia w swobodnym świadczeniu usług wewnątrz Unii są zakazane w odniesieniu do obywateli Państw Członkowskich mających swe przedsiębiorstwo w Państwie Członkowskim innym niż państwo odbiorcy świadczenia.

Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą rozszerzyć korzyści wynikające z postanowień niniejszego rozdziału na obywateli państwa trzeciego świadczących usługi i mających swe przedsiębiorstwa wewnątrz Unii.

³⁴ http://oide.sejm.gov.pl/oide/?option=com_content&view=article&id=14804&Itemid=420 *Artykuł 57* (dawny artykuł 50 TWE) Usługami w rozumieniu Traktatów są świadczenia wykonywane zwykle za wynagrodzeniem w zakresie, w jakim nie są objęte postanowieniami o swobodnym przepływie towarów, kapitału i osób.

Usługi obejmują zwłaszcza:

- a) działalność o charakterze przemysłowym;
- b) działalność o charakterze handlowym;
- c) działalność rzemieślniczą;
- d) wykonywanie wolnych zawodów.

Z zastrzeżeniem postanowień rozdziału dotyczącego prawa przedsiębiorczości, świadczący usługę może, w celu spełnienia świadczenia, wykonywać przejściowo działalność w Państwie Członkowskim świadczenia na tych samych warunkach, jakie państwo to nakłada na własnych obywateli.

³⁵ <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

³⁶ Definicja publikacji prasowej w projekcie nowelizacji ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/406_u/\\$file/406_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/406_u/$file/406_u.pdf) [dostęp w dniu 01.07.2024].

Art. 99⁷ 1. Publikacją prasową jest zbiór utworów lub przedmiotów praw pokrewnych złożony głównie z utworów słownych o charakterze dziennikarskim, stanowiący odrębną całość w ramach periodycznej lub regularnie aktualizowanej pod jednym tytułem publikacji, takiej jak dziennik, czasopismo, serwis agencji prasowej lub internetowy serwis informacyjny, rozpowszechniany w celach informacyjnych w dowolnej formie i w dowolny sposób w ramach działalności gospodarczej lub statutowej i na odpowiedzialność podmiotu, który sprawuje nad nim faktyczną i prawną kontrolę. Publikacjami prasowymi nie są publikacje periodyczne rozpowszechniane do celów naukowych lub akademickich.

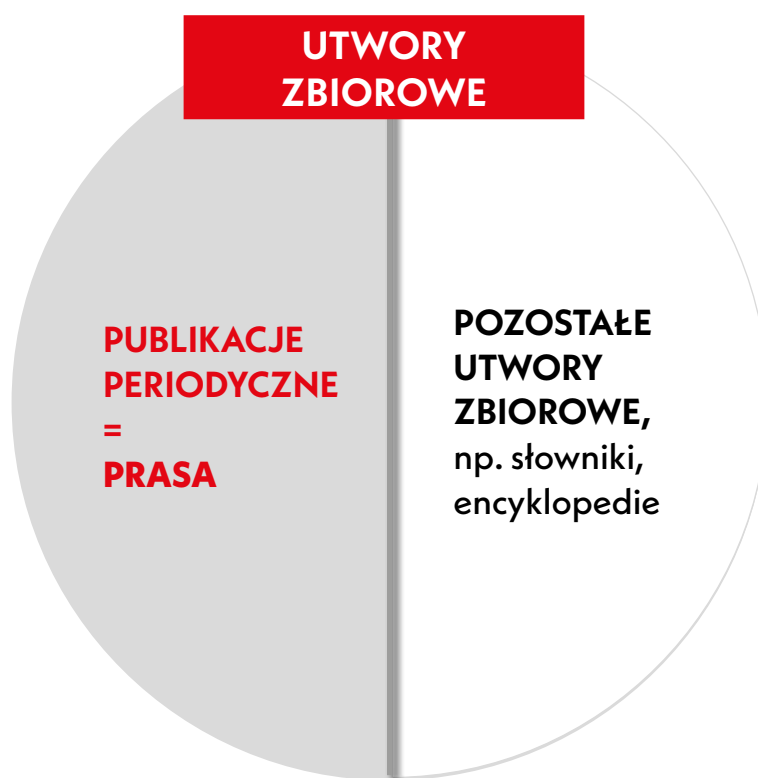
De facto istnieje siatka pojęciowa kilku blisko spokrewnionych nazw takich jak: „publikacja periodyczna”, „publikacja prasowa” i „prasa”, która dodatkowo ma podwójne znaczenie. Pierwsze to publikacje periodyczne wyrażone wszelkimi dostępnymi środkami technicznymi. Drugie znaczenie to zespoły ludzi i poszczególne osoby zajmujące się działalnością dziennikarską.

Z uwagi na umiejscowienie definicji publikacji prasowej w dyrektywie poświęconej prawom autorskim warto również dokonać analizy definicji tego pojęcia na gruncie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, a w szczególności art. 11³⁷ tej ustawy, który zawiera kwalifikację publikacji periodycznej jako utworu zbiorowego.

Utwory zbiorowe możemy podzielić na publikacje periodyczne, które w rozumieniu art. 7 ust. 2

Prawa prasowego³⁸ co do zasady spełniają przesłanki prasy (z uwagi na szeroki charakter tej definicji) oraz pozostałe utwory zbiorowe, takie jak encyklopedie. Ustawa o prawie autorskim z 1952 roku w art. 10³⁹ wymieniała więcej kategorii utworów zbiorowych, oprócz wymienionych w art. 11 aktualnej ustawy encyklopedii, były tam również słowniki, kalendarze, roczniki, a zamiast publikacji periodycznych – czasopisma. Z wcześniej publikowanego katalogu utworów zbiorowych warto również wymienić słowniki, pozostałe kategorie bowiem funkcjonują raczej wyłącznie w aspekcie historycznym.

Aby zobrazować aktualny stan faktyczny i uchwalone zmiany, warto przedstawić poniższe grafy:

³⁷ Art. 11. Autorskie prawa majątkowe do utworu zbiorowego, w szczególności do encyklopedii lub **publikacji periodycznej**, przysługują producentowi lub wydawcy, a do poszczególnych części mających samodzielne znaczenie – ich twórcom. Domniemywa się, że producentowi lub wydawcy przysługuje prawo do tytułu.

³⁸ Ibidem, przypis nr 17.

³⁹ Ustawa z 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim (DZ.U. 1952 nr 34 poz. 234) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19520340234/O/D19520234.pdf>

Utwory zbiorowe po zmianie w związku z definicją publikacji prasowej wprowadzonej przez dyrektywę DSM

Analiza motywu 9⁴⁰ rozporządzenia nie przesądza jednoznacznie, czy publikacje periodyczne takie jak czasopisma naukowe są objęte rozporządzeniem. Ze sformułowania⁴¹ „definicja usługi medialnej powinna obejmować w szczególności” można wywnioskować o jej otwartym charakterze, wymieniającym formy usługi medialnej takie jak⁴²:

„audycje telewizyjne lub radiowe, audiowizualne usługi medialne na żądanie, podcasty audio lub publikacje prasowe” w sposób przykładowy. Wśród włączeń zasugerowanych w motywie 9 również dla celów rozporządzenia nie wyłącza się publikacji periodycznych o charakterze naukowym.

⁴⁰ Motyw 9: Do celów niniejszego rozporządzenia definicja usługi medialnej powinna ograniczać się do usług w rozumieniu TFUE, a zatem powinna obejmować wszelkie formy działalności gospodarczej. Definicja usługi medialnej powinna obejmować w szczególności audycje telewizyjne lub radiowe, audiowizualne usługi medialne na żądanie, podcasty audio lub publikacje prasowe. Należy z niej wyłączyć tworzone przez użytkowników treści umieszczane na platformie internetowej, chyba że stanowią one działalność zawodową świadczoną zwykle za wynagrodzeniem finansowym lub innego rodzaju. Z definicji tej należy również wyłączyć korespondencję czysto prywatną, taką jak wiadomości e-mail, oraz wszelkie usługi, których głównym celem nie jest dostarczanie audycji ani publikacji prasowych, a mianowicie w takich przypadkach, gdy treść ma jedynie charakter pomocniczy w stosunku do usługi, a nie jest jej głównym celem, jak np. reklamy lub informacje dotyczące produktu lub usługi dostarczane przez strony internetowe, które nie oferują usług medialnych. Z zakresu tej definicji należy wyłączyć komunikację instytucjonalną oraz dystrybucję materiałów informacyjnych lub promocyjnych przeznaczonych dla podmiotów publicznych lub prywatnych. Ponadto, ponieważ działalność dostawców usług medialnych na rynku wewnętrznym może przybierać różne formy, definicja dostawcy usług medialnych powinna uwzględniać szerokie spektrum profesjonalnych podmiotów medialnych objętych zakresem definicji usług medialnych, w tym freelancerów.

⁴¹ Ibidem, przypis 24.

⁴² Ibidem, przypis 24.

Wyłączenia niestanowiące usługi medialnej zaproponowane w tym motywie to:

1. treści tworzone przez użytkowników umieszczane na platformie internetowej, chyba że stanowią one działalność zawodową świadczoną zwykle za wynagrodzeniem finansowym lub innego rodzaju;
2. korespondencja czysto prywatna, taka jak wiadomości e-mail, oraz wszelkie usługi, których głównym celem nie jest dostarczanie audycji ani publikacji prasowych, a mianowicie w takich przypadkach, gdy treść ma jedynie charakter pomocniczy w stosunku do usługi, a nie jest jej głównym celem, jak np. reklamy lub informacje dotyczące produktu lub usługi dostarczane przez strony internetowe, które nie oferują usług medialnych;
3. komunikacja instytucjonalna oraz dystrybucja materiałów informacyjnych lub promocyjnych przeznaczonych dla podmiotów publicznych lub prywatnych.

Ponadto motyw 9⁴³ nakazuje szerokie rozumienie definicji dostawcy usługi medialnej, co również wpływa na rozszerzającą wykładnię definicji usługi medialnej i ponieważ działalność dostawców usług medialnych na rynku wewnętrznym może przybierać różne formy, definicja dostawcy usług medialnych powinna uwzględniać szerokie spektrum profesjonalnych podmiotów medialnych objętych zakresem definicji usług medialnych, w tym freelancerów.

W motywie 50⁴⁴ prawodawca unijny jeszcze bardziej rozszerza definicję dostawcy usługi medialnej i wskazuje na powiązania regulacji Media Act z innymi rozporządzeniami UE. W kontekście definicji dostawcy usług medialnych szczególnie interesująco

wygląda powiązanie Media Act z rozporządzeniem DSA⁴⁵ (2022/2065), o którym wielokrotnie pisaaliśmy na łamach Kwartalnika, a którego zasadniczą regulacją jest odpowiedzialność pośredników internetowych – w tym w szczególności bardzo dużych platform i wyszukiwarek internetowych. W okolicznościach wskazanych w DSA pośrednik może ponieść odpowiedzialność za treści publikowane przez swoich użytkowników i tym samym jako zobowiązany w rozumieniu Media Act powinien należycie uwzględnić wolność mediów i pluralizm mediów, zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2022/2065.

Motywy te pozwalają na pełne zrozumienie pojęcia dostawcy usług medialnych, która w art. 2 ust. 2

⁴³ Ibidem, przypis 24.

⁴⁴ Motyw 50: Dla wielu użytkowników punktem dostępu do treści medialnych i usług medialnych są bardzo duże platformy internetowe. Dostawcy usług medialnych, którzy ponoszą odpowiedzialność redakcyjną za swoje treści, odgrywają kluczową rolę w zakresie rozpowszechniania informacji i wykonywania prawa do otrzymywania i przekazywania informacji w internecie. Taka odpowiedzialność redakcyjna oznacza, iż od dostawców usług medialnych oczekuje się, że będą działać z należytą starannością i dostarczać wiarygodnych informacji z poszanowaniem praw podstawowych, zgodnie z wymogami regulacyjnymi lub mechanizmami współregulacji lub samoregulacji, którym podlegają oni w państwach członkowskich. W związku z tym, również z uwagi na prawo użytkowników do otrzymywania i przekazywania informacji, w przypadku gdy dostawca bardzo dużej platformy internetowej uzna, że treści dostarczane przez takich dostawców usług medialnych są niezgodne z jego regulaminami świadczenia usług, powinien należycie uwzględnić wolność mediów i pluralizm mediów, zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2022/2065, i jak najwcześniej przedstawić niezbędne wyjaśnienia dostawcom usług medialnych w postaci uzasadnienia, o którym mowa w art. 4 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1150 (16) i art. 17 rozporządzenia (UE) 2022/2065. Aby zminimalizować wpływ ograniczeń tych treści na prawo użytkowników do otrzymywania i przekazywania informacji, bardzo duże platformy internetowe powinny przedłożyć swoje uzasadnienie, zanim wstrzymanie świadczenia usług lub ograniczenie widoczności treści staną się skuteczne. Ponadto powinny one zapewnić zainteresowanemu dostawcy usług medialnych możliwość udzielenia odpowiedzi na uzasadnienie w terminie 24 godzin od jego otrzymania, zanim wstrzymanie świadczenia usług lub ograniczenie widoczności treści staną się skuteczne. W przypadku kryzysu, o którym mowa w art. 36 ust. 2 rozporządzenia (UE) 2022/2065, zastosowanie mógłby mieć krótszy termin w celu uwzględnienia w szczególności pilnej potrzeby moderowania odpowiednich treści w takich wyjątkowych okolicznościach.

⁴⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2065 z dnia 19 października 2022 r. w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych oraz zmiany dyrektywy 2000/31/WE (akt o usługach cyfrowych) <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj?locale=pl>

przybiera postać następującej definicji: „«dostawca usług medialnych» oznacza osobę fizyczną lub prawną, która prowadzi działalność zawodową polegającą na świadczeniu usługi medialnej i która ponosi odpowiedzialność redakcyjną za wybór treści usługi medialnej oraz decyduje o sposobie zestawienia tej treści”.

Z kolei pojęcie dostawcy publicznych usług medialnych jest uzupełnione o warunki, jakie musi spełniać dostawca publicznych usług medialnych. Musi być podmiotem, któremu powierzono realizację misji publicznej na mocy prawa krajowego i który otrzymuje krajowe środki publiczne na realizację takiej misji.

Wiele definicji zawartych w art. 2 Media Act zawiera odwołania do definicji z innych aktów prawnych, w szczególności z rozporządzenia DSA i dyrektywy DSM.

Czy takie rozwiązania świadczą o ściślejszej konwergencji poszczególnych sektorów medialnych? Z pewnością tak jest, choć daleko jeszcze do kształtu i terminów pełnej konwergencji wieszczanej od dobrych dwudziestu lat. Media Act zawiera przepisy, które mają nas na konwergencję przygotować. Przede wszystkim tego problemu dotyczy przepis, o którym już pisałam, że ma zacząć się jego stosowanie po upływie dwóch lat od publikacji Media Act, tj. 8 maja 2027 roku, czyli art. 20 – dotyczący prawa do personalizacji oferty medialnej.

Początkowo konwergencja mediów miała dotyczyć połączenia mediów tradycyjnych z internetem w taki sposób, aby użytkownik miał dostęp do wszystkich mediów za pomocą **jednego urządzenia**, które będzie umożliwiało wybór z szerokiej oferty medialnej. W dyskusji padały głosy, że powinien to być odbiornik telewizyjny jako ten, do którego przyzwyczajona jest większa część społeczeństwa. Zwolennicy rozwiązania, aby funkcję tę pełnił komputer, wskazywali na geometryczny postęp liczby użytkowników internetu. Biorąc pod uwagę aktualną funkcjonalność Smart TV i komputera, wydaje się, że konwergencja mediów w pierwotnym znaczeniu nie jest już istotna, ponieważ oba te urządzenia mogą stanowić samodzielne lub uzupełniające się

punkty dostępu do szeroko rozumianej oferty medialnej. Media Act nazywa taką usługę „interfejsem użytkownika”. **Interfejs to usługa, która pozwala na kontrolę dostępu i korzystania z usług medialnych polegających na dostarczaniu audycji lub zarządzanie takim dostępem i korzystaniem, a także która umożliwia użytkownikom wybór usług medialnych lub treści.**

Z kolei art. 20 Media Act w ramach prawa do personalizacji oferty medialnej ma umożliwić użytkownikom łatwą zmianę konfiguracji, w tym ustawień domyślnych urządzenia lub interfejsu użytkownika kontrolujących dostęp do usług medialnych polegających na dostarczaniu audycji i korzystanie z nich lub zarządzających takim dostępem i korzystaniem. Zmiana ta ma na celu dostosowanie oferty medialnej do zainteresowań lub preferencji użytkowników zgodnie z prawem Unii Europejskiej.

Przepisy te są kierowane do producentów, twórców i importerów urządzeń zawierających interfejsy użytkowników, którzy są zobowiązani do zapewnienia prawa do personalizacji oferty medialnej i jej łatwej zmiany oraz którzy będą wprowadzać takie urządzenia na rynek UE. Mają oni również zapewnić, aby identyfikacja wizualna dostawców usług medialnych, do których usług ich urządzenia i interfejsy użytkownika umożliwiają dostęp, była konsekwentnie i wyraźnie widoczna dla użytkowników.

Wracając do treści przepisu wchodzącego w życie najwcześniej, jeszcze przed zasadniczym wejściem w życie rozporządzenia, tj. 8 listopada 2024 roku – czyli przepisu art. 3 (który, przypominam, nakazuje państwom członkowskim UE wdrożyć generalną regułę kierowaną do państw członkowskich UE, zobowiązującą je do działania z poszanowaniem prawa odbiorców usług medialnych do posiadania dostępu do różnorodnych i redakcyjnie niezależnych treści medialnych i zapewniającą warunki ramowe zgodne z rozporządzeniem w celu zagwarantowania tego prawa, z korzyścią dla wolnego i demokratycznego dyskursu) – w obecnym kształcie prawnym funkcjonowania mediów będzie on trudny do osiągnięcia bez zmian legislacyjnych. Stan ten m.in. jest opisany w projekcie uchwały

Sejmu, którą przyjęła w 4 lipca 2024 roku Komisja Kultury i Środków Przekazu (KKiŚP)⁴⁶ w sprawie odrzucenia dorocznego sprawozdania Krajowej

Rady Radiofonii i Telewizji (KRRiT). KKiŚP, rekomendując Sejmowi odrzucenie sprawozdania KRRiT, uzasadnia to następującymi powodami:

1. Tolerowanie systemowego naruszania przez media publiczne art. 21 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 roku o radiofonii i telewizji, w tym obowiązku oferowania informacji i publicystyki charakteryzującej się pluralizmem, bezstronnością, wyważeniem i niezależnością.
2. Tolerowanie stanu, w którym aktywni politycy podejmują kluczowe decyzje w sprawach personalnych za pośrednictwem Rady Mediów Narodowych i obrona tego stanu po powołaniu nowego rządu.
3. Brak w Sprawozdaniu pogłębionej analizy na temat zaniedbań w zakresie funkcjonowania mediów publicznych.
4. Brak przedstawienia długofalowej strategii działania KRRiT.
5. Nierówne traktowanie nadawców przez KRRiT.
6. Nieuzasadniona przewlekłość postępowań koncesyjnych.
7. Wystąpienie przewodniczącego KRRiT podczas 19. Plenarnego Spotkania Europejskiej Grupy Regulatorów Audiowizualnych Usług Medialnych (ERGA), które odbyło się w dniu 29 czerwca 2023 r.

Również w Senacie Komisja Kultury i Środków Przekazu na 17 posiedzeniu 25 czerwca 2024 roku zawnioskowała o odrzucenie dorocznego sprawozdania KRRiT (druk senacki nr 101 S) oraz o odrzucenie informacji⁴⁷ o działalności Rady Mediów Narodowych w 2023 roku (druk senacki nr 63 S).

Pozostaje mieć nadzieję, że nowa polska ustawa medialna, która jest na etapie prac roboczych, rozwiąże poruszone tu dylematy z korzyścią dla wolnego i demokratycznego dyskursu.

W podsumowaniu graf prezentujący wejście w życie i rozpoczęcie obowiązywania poszczególnych przepisów Media Act:

2024

11 KWIETNIA

Uzgodnienie ostatecznej wersji rozporządzenia

2024

17 KWIETNIA

Publikacja w Dz.U. UE

2024

8 MAJA

Wejście w życie

2024

8 LISTOPADA

Rozpoczęcie stosowania art. 3

2025

8 LUTEGO

Rozpoczęcie stosowania art. 4 ust. 1 i 2, art. 6 ust. 3 oraz art. 7–13 i 28

2025

8 MAJA

Rozpoczęcie stosowania art. 14–17

2025

8 SIERPNI

Rozpoczęcie stosowania wszystkich przepisów Media Act z wyjątkiem art. 20

2027

8 MAJA

Rozpoczęcie stosowania art. 20 (prawo do personalizacji oferty medialnej)

⁴⁶ https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/prace_komisji_info.xsp?data=2024-07-04 [dostęp w dniu 5.07.2024].

⁴⁷ <https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatkomisjeuposiedzenia/10553/not/017.pdf> [dostęp w dniu 5.07.2024].

SZTUCZNA INTELIGENCJA – AKTUALNE INFORMACJE

MARZENNA WOJCIECHOWSKA

Słownik popularnych zwrotów i pojęć używanych w opisie sztucznej inteligencji (część I)

Analizując teksty dotyczące sztucznej inteligencji, spotykamy wiele pojęć, których znaczenia z uwagi na nowy kontekst nie jesteśmy pewni. Artykuł 3 w AI Act, który dotyczy definicji pojęć użytych w rozporządzeniu, zawiera 68 pozycji, a i w samym AI Act są zastosowane pojęcia, które pojawiają się w nowych znaczeniach. Nie są jednak zdefiniowane w AI Act, np. pojęcie „czarnej skrzynki”, które pojawia się w motywach⁴⁸ rozporządzenia, a nie ma legalnej definicji tego pojęcia

w art. 3. Stąd pojawia się potrzeba podjęcia próby zdefiniowania również pojęć nie zdefiniowanych w AI Act. Pojęć w AI Act jest niezwykle dużo i ich wybór zaczynamy od tych bardziej ogólnych i uniwersalnych, stosowanych również w opisie zarządzania AI w Wielkiej Brytanii (str. 21). Pojęcia zdefiniowane w AI Act (definicje legalne) są zaznaczone czerwoną czcionką.

MODELE SZTUCZNEJ INTELIGENCJI	Algorytmy i systemy uczące się na podstawie danych, mogące podejmować decyzje lub przewidywać wyniki.
CZARNA SKRZYNIKA (BLACK BOX)	Model AI, którego działanie i zasady działania są nieznane lub nie można ich wyjaśnić. Użytkownicy widzą tylko dane wejściowe i wyniki bez zrozumienia i znajomości przebiegu procesu podejmowania końcowej decyzji ⁴⁹ .
CZŁOWIEK W PĘTLI (HUMAN-IN-THE-LOOP)	Koncepcja w AI, w której człowiek pozostaje zaangażowany zarówno w proces treningowy jak i proces decyzyjny, nadzorując i w razie potrzeby interweniując w działanie systemu AI w szczególności w celu jego dostrajania ⁵⁰ .

⁴⁸ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689 [dostęp w dniu 15.07.2024].

Motyw 61:

(...) Niektóre systemy AI przeznaczone na potrzeby sprawowania wymiaru sprawiedliwości i procesów demokratycznych należy zaklasyfikować jako systemy wysokiego ryzyka, biorąc pod uwagę ich potencjalnie istotny wpływ na demokrację, praworządność, wolności osobiste, a także prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu. W szczególności, aby wyeliminować potencjalne ryzyko stronniczości, błędów i efektu **czarnej skrzynki**, jako systemy wysokiego ryzyka należy zakwalifikować systemy AI przeznaczone do wykorzystania przez organy wymiaru sprawiedliwości lub w ich imieniu, aby pomóc tym organom w poszukiwaniu i interpretacji faktów i prawa oraz w stosowaniu przepisów prawa do konkretnego stanu faktycznego.

Motyw 72: Aby zająć się kwestiami związanymi z efektem **czarnej skrzynki** i złożonością niektórych systemów AI i pomóc podmiotom stosującym w spełnianiu ich obowiązków ustanowionych w niniejszym rozporządzeniu, od systemów AI wysokiego ryzyka należy wymagać określonego stopnia przejrzystości przed wprowadzeniem ich do obrotu lub oddaniem ich do użytku.

⁴⁹ <https://builtin.com/articles/black-box-ai> [dostęp w dniu 15.07.2024].

⁵⁰ <https://www.unite.ai/pl/what-is-human-in-the-loop-hit/>, <https://en.wikipedia.org/wiki/Human-in-the-loop> [dostęp w dniu 15.07.2024].

DEMOKRACJA DANYCH	Zasada, zgodnie z którą dostęp do danych i narzędzi do ich przetwarzania powinien być dostępny dla szerokiej grupy użytkowników, nie tylko dla dużych korporacji lub instytucji ⁵¹ .
MODEL AI OGÓLNEGO PRZEZNACZENIA	Model AI, który może być używany do różnych zadań, nie jest ograniczony do jednego konkretnego zastosowania. Model AI, w tym model AI trenowany dużą ilością danych z wykorzystaniem nadzoru własnego na dużą skalę, który wykazuje znaczną ogólność i jest w stanie kompetentnie wykonywać szeroki zakres różnych zadań, niezależnie od sposobu, w jaki model ten jest wprowadzany do obrotu, i który można zintegrować z różnymi systemami lub aplikacjami niższego szczebla – z wyłączeniem modeli AI, które są wykorzystywane na potrzeby działań w zakresie badań, rozwoju i tworzenia prototypów przed wprowadzeniem ich do obrotu ⁵² .
TENDENCYJNOŚĆ AI (<i>bias</i>)	Problem z AI, gdy model faworyzuje pewne wyniki na podstawie uprzedzeń zawartych w danych treningowych, co prowadzi do niesprawiedliwych lub dyskryminujących decyzji ⁵³ .
KONTESTOWALNOŚĆ	Możliwość zakwestionowania i zbadania decyzji podjętych przez systemy AI, co pozwala na weryfikację i – jeśli to konieczne – korektę tych decyzji.
MODELE SIECI NEURONOWYCH	Typy modeli AI, które są inspirowane strukturą i działaniem ludzkiego mózgu, używane do rozpoznawania wzorców i uczenia się z danych ⁵⁴ .
DEEPPFAKE	Wygenerowane przez AI lub zmanipulowane przez AI obrazy, treści dźwiękowe lub treści wideo, które przypominają istniejące osoby, przedmioty, miejsca, podmioty lub zdarzenia, które odbiorca mógłby niesłusznie uznać za autentyczne lub prawdziwe ⁵⁵ .
DANE TRENINGOWE	Dane wykorzystywane do trenowania systemu AI poprzez dopasowanie jego parametrów podlegających uczeniu ⁵⁶ .
DANE WEJŚCIOWE	Dane dostarczone do systemu AI lub bezpośrednio przez niego pozyskiwane, na podstawie których system ten generuje wynik ⁵⁷ .
DANE BIOMETRYCZNE	Dane osobowe będące wynikiem specjalnego przetwarzania technicznego, które dotyczą cech fizycznych, fizjologicznych lub behawioralnych osoby fizycznej, takich jak wizerunek twarzy lub dane daktyloskopijne ⁵⁸ .

⁵¹ <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2017/07/24/what-is-data-democratization-a-super-simple-explanation-and-the-key-pros-and-cons/> [dostęp w dniu 15.07.2024].

⁵² https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689, art. 3, pkt. 63.

⁵³ https://en.wikipedia.org/wiki/Algorithmic_bias [dostęp w dniu 15.07.2024].

⁵⁴ <https://www.unitygroup.com/pl/blog/jak-uczy-sie-sztuczna-inteligencja/>, https://pl.wikipedia.org/wiki/Sie%C4%87_neuronowa [dostęp w dniu 15.07.2024].

⁵⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689, art. 3, pkt. 60.

⁵⁶ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689, art. 3, pkt. 29.

⁵⁷ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689, art. 3, pkt. 33.

⁵⁸ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689, art. 3, pkt. 34.

IDENTYFIKACJA BIOMETRYCZNA	Zautomatyzowane rozpoznawanie fizycznych, fizjologicznych, behawioralnych lub psychologicznych cech ludzkich w celu ustalenia tożsamości osoby fizycznej przez porównanie danych biometrycznych tej osoby z danymi biometrycznymi osób fizycznych przechowywanymi w bazie danych ⁵⁹ .
SYSTEM ROZPOZNAWANIA EMOCJI	System AI służący do identyfikacji lub wywnioskowania emocji lub zamiarów osób fizycznych na podstawie danych biometrycznych tych osób ⁶⁰ .
SYSTEM KATEGORYZACJI BIOMETRYCZNEJ	System AI służący do przypisywania osób fizycznych do określonych kategorii na podstawie danych biometrycznych tych osób, oprócz przypadków, gdy taki system pełni funkcję pomocniczą w stosunku do innej usługi komercyjnej i jest bezwzględnie konieczny z obiektywnych względów technicznych ⁶¹ .
SYSTEM ZDALNEJ IDENTYFIKACJI BIOMETRYCZNEJ	System AI służący do identyfikacji osób fizycznych bez ich aktywnego udziału, zwykle na odległość, poprzez porównanie danych biometrycznych danej osoby fizycznej z danymi biometrycznymi zawartymi w referencyjnej bazie danych ⁶² .
SYSTEM ZDALNEJ IDENTYFIKACJI BIOMETRYCZNEJ W CZASIE RZECZYWISTYM	System zdalnej identyfikacji biometrycznej, w którym zbieranie danych biometrycznych, ich porównywanie i identyfikacja odbywają się bez znacznego opóźnienia, i który obejmuje nie tylko natychmiastową identyfikację, ale także ograniczone krótkie opóźnienia w celu uniknięcia obchodzenia przepisów ⁶³ .

Zarządzanie AI w Wielkiej Brytanii

W dniu 28 maja 2024 roku Komisja Nauki, Innowacji i Technologii Izby Gmin opublikowała raport na temat zarządzania sztuczną inteligencją, aktualizując 12 wyzwań związanych z zarządzaniem sztuczną inteligencją ze swojego raportu okresowego.

Raport jest kontynuacją i aktualizacją opublikowanego w sierpniu 2023 roku raportu tymczasowego badającego zarządzanie sztuczną inteligencją (AI) w oparciu o krajowe i międzynarodowe osiągnięcia w zakresie regulacji sztucznej inteligencji.

W okresie poprzedzającym opublikowanie raportu prowadzono liczne debaty dotyczące rozwoju, kontroli oraz sposobu wdrażania projektów sztucznej inteligencji. Dwanaście wyzwań zidentyfikowanych w raporcie tymczasowym było punktem wyjścia do dyskusji i analiz oraz do sformułowania

zaktualizowanych wniosków w nowym raporcie. Autorzy raportu dokonują analizy angielskiego i międzynarodowego rozwoju zarządzania i regulacji sztucznej inteligencji ze szczególnym uwzględnieniem postępu od czasu opublikowania raportu okresowego z sierpnia 2023 roku. W tym zakresie potwierdzają, że wcześniej zidentyfikowane 12 wyzwań nadal pozostaje aktualne, a raport został zmodyfikowany o celniejsze zaadresowanie do rządzących decydentów.

Autorzy wskazują na niepewność, która istnieje w wielu kwestiach mających kluczowe znaczenie dla przyszłego kształtu brytyjskich ram zarządzania sztuczną inteligencją. Najważniejsze niewiadome dotyczą następujących problemów: jak rozwinie się technologia, jakie będą konsekwencje zwiększonego wdrożenia, czy zostanie zrealizowane hipotetyczne

⁵⁹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689, art. 3, pkt. 35.

⁶⁰ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689, art. 3, pkt. 39.

⁶¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689, art. 3, pkt. 40.

⁶² https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689, art. 3, pkt. 41.

⁶³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202401689, art. 3, pkt. 42.

ryzyko i w jaki sposób polityka może najlepiej nadążyć za tempem rozwoju w tych i innych obszarach?

Jednocześnie wyrażają przekonanie, że na te pytania należy odpowiedzieć w dłuższej perspektywie. Być może najbardziej dalekosiężnym wyzwaniem, jakie stawia sztuczna inteligencja, jest to, jak radzić sobie z technologią, która – przynajmniej w niektórych swoich wariantach – działa jako „czarna skrzynka”⁶⁴. Oznacza to, że podstawa i rozumowanie zaleceń AI może nie być ściśle poznawalne.

Co do zasady metody naukowe i polityka społeczna opierają się na możliwości obserwowania i weryfikowania przesłanek, na podstawie których podejmowana jest konkretna decyzja. Możliwe jest również przejrzyste testowanie powiązań prowadzących do konkluzji. Natomiast w sieciach neuronowych sztuczna inteligencja może nie być możliwa do weryfikacji z uwagi na zbyt silną predyktywną moc modeli. Nie zawsze da się zastosować model nazwany „człowiek w pętli”⁶⁵, czyli ostateczną decyzję człowieka (przyjąć lub nie decyzję AI), z uwagi na złożoność modelu AI. Raport w swoich zaleceniach podkreśla większą rolę testowania wyników takich modeli jako sposobu oceny ich mocy i ostrości.

Autorzy raportu zwracają również uwagę na problem braku zaufania publicznego wobec technologii, której działania się nie rozumie, i rekomendują podjęcie działań mających na celu zwiększenie poziomu zaufania publicznego do sztucznej inteligencji – technologii, która już stała się wszechobecną częścią naszego codziennego życia, która uzupełni i zoptymalizuje działalność człowieka. Zostały już przedstawione opinii publicznej argumenty, takie jak poprawa usług publicznych, wysokiej jakości miejsca pracy i nowa era wzrostu gospodarczego napędzana postępami w zakresie możliwości sztucznej inteligencji.

Proponuje się wprowadzenie pięciu zasad wysokiego szczebla, które mogą wpłynąć na poprawę zaufania społecznego. Te zasady to: bezpieczeństwo i solidność; odpowiednia przejrzystość

i wytłumaczalność, uczciwość; odpowiedzialność i zarządzanie oraz kontynuacja i zadośćuczynienie.

Kolejnym ważnym punktem raportu jest analiza, czy rząd brytyjski powinien przedstawić przepisy dotyczące sztucznej inteligencji. Autorzy raportu uznali, że następny rząd powinien być gotowy do wprowadzenia nowych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji, gdyby obecne podejście oparte na istniejących uprawnieniach organów regulacyjnych i dobrowolnych zobowiązaniach czołowych producentów okazały się niewystarczające, aby zaradzić obecnym i potencjalnym przyszłym szkodom związanym z tą technologią.

Autorzy raportu zidentyfikowali również trzy czynniki, które w ich ocenie wpłyną na sukces podejścia Wielkiej Brytanii do zarządzania sztuczną inteligencją i zdolność sektorowych organów regulacyjnych do wprowadzenia w życie pięciu zasad wysokiego szczebla. Te czynniki to: odpowiednie uprawnienia, koordynacja i zasoby.

W podsumowaniu raportu autorzy potwierdzili, że wszystkie 12 wyzwań, które wcześniej zidentyfikowali, są nadal aktualne, i zaproponowali rozwiązanie dla każdego z nich.

Te wyzwania to:

- 1. Wyzwanie tendencyjności.** Twórcy i wdrażający modele oraz narzędzia sztucznej inteligencji muszą nie tylko przyznać się do obecności nieodłącznej tendencyjności w zbiorach danych, lecz także podjąć kroki w celu złagodzenia jej skutków.
- 2. Wyzwanie w zakresie prywatności.** Ramy ochrony prywatności i ochrony danych muszą uwzględnić rosnące możliwości i rozpowszechnienie modeli i narzędzi sztucznej inteligencji oraz zapewnić odpowiednią równowagę.
- 3. Wyzwanie wprowadzania w błąd.** Ci, którzy używają sztucznej inteligencji do fałszywego przedstawiania innych lub pozwalają, aby takie wprowadzanie w błąd odbywało się bez sprzeciwu, muszą zostać pociągnięci do odpowiedzialności.

⁶⁴ Czarna skrzynka – model AI, którego działanie i zasady działania są nieznanne lub nie można ich wyjaśnić. Użytkownicy widzą tylko dane wejściowe i wyniki, bez zrozumienia, jak decyzje są podejmowane.

⁶⁵ Człowiek w pętli – koncepcja w AI, gdzie człowiek pozostaje zaangażowany w proces decyzyjny, nadzorując i, w razie potrzeby, interweniując w działanie systemu AI.

4. Wyzwania w zakresie dostępu do danych. Dostęp do danych i odpowiedzialne zarządzanie nimi są warunkiem wstępnym zdrowego, konkurencyjnego i innowacyjnego przemysłu sztucznej inteligencji i ekosystemu badawczego.

5. Wyzwanie dostępu do zasobów obliczeniowych. Demokratyzacja i poszerzenie dostępu do zasobów obliczeniowych jest warunkiem wstępnym zdrowego, konkurencyjnego i innowacyjnego przemysłu sztucznej inteligencji oraz ekosystemu badawczego.

6. Wyzwanie „czarnej skrzynki”. Powinniśmy zaakceptować, że działanie niektórych modeli sztucznej inteligencji jest i pozostanie niewytłumaczalne, a zamiast tego skupimy się na przesłuchiowaniu i weryfikowaniu wyników ich działania.

7. Wyzwanie open source. Pytanie nie powinno brzmieć „otwarte” lub „zamknięte”, ale raczej, czy istnieje wystarczająco zróżnicowany i konkurencyjny rynek, aby wspierać rosnące zapotrzebowanie na modele i narzędzia sztucznej inteligencji.

8. Wyzwanie własności intelektualnej i praw autorskich. Rząd powinien wynegocjować uczciwe, zrównoważone rozwiązanie oparte na ramach licencjonowania regulujących wykorzystanie materiałów chronionych prawem autorskim do szkolenia modeli sztucznej inteligencji.

9. Wyzwanie odpowiedzialności. Ustalenie odpowiedzialności za szkody związane ze sztuczną inteligencją nie jest tylko sprawą sądów – rząd i organy regulacyjne mogą również odgrywać tu rolę.

10. Wyzwanie w zakresie zatrudnienia. Edukacja jest podstawowym narzędziem decydentów, aby reagować na rosnące wykorzystywanie sztucznej inteligencji oraz zapewnienie pracownikom możliwości zadawania właściwych pytań dotyczących tej technologii.

11. Wyzwanie międzynarodowej koordynacji. Globalny system zarządzania sztuczną inteligencją może nie być realistyczny ani pożądaný, nawet jeśli korzyści gospodarcze i bezpieczeństwa mogą być zdobywane ze współpracy międzynarodowej.

12. Wyzwanie egzystencjalne. Ryzyko egzystencjalne sztucznej inteligencji może nie być bezpośrednio zmartwieniem, ale nie powinno być ignorowane, nawet jeśli polityka i działalność regulacyjna powinny skupiać się przede wszystkim na tu i teraz.

Z całością raportu można się zapoznać na stronie Brytyjskiego Parlamentu:

<https://publications.parliament.uk/pa/cm5804/cmselect/cmsctech/38/report.html>

Rozporządzenie AI Act opublikowane w Dz.U. UE

W dniu 12 lipca 2024 roku w Dzienniku Urzędowym UE opublikowano⁶⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 300/2008, (UE) nr 167/2013, (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 i (UE) 2019/2144 oraz dyrektyw 2014/90/UE, (UE) 2016/797 i (UE) 2020/1828 (akt w sprawie sztucznej inteligencji lub AI Act). Rozporządzenie wejdzie w życie 1 sierpnia 2024 roku, jednak rozpoczęcie stosowania jego poszczególnych przepisów jest przewidziane w różnych terminach.

AI Act – harmonogram wejścia w życie i stosowania określa artykuł 113. Zgodnie z regulacjami w nim zawartymi AI Act stosuje się od 2 sierpnia 2026 roku z tym zastrzeżeniem, że:

- 1) rozdziały I i II stosuje się od 2 lutego 2025 roku;
- 2) rozdział III sekcja 4, rozdział V, rozdział VII i rozdział XII oraz art. 78 stosuje się od 2 sierpnia 2025 roku;
- 3) art. 6 ust. 1 i odpowiadające mu obowiązki określone w rozporządzeniu stosuje się od 2 sierpnia 2027 roku.

W kolejnych numerach Kwartalnika omówimy uchwalone przepisy na podstawie harmonogramu ich wchodzenia w życie.

⁶⁶ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401689

AI ACT – HARMONOGRAM WEJŚCIA W ŻYCIE I STOSOWANIA

2024

12 LIPCA

Publikacja
w Dz.U. UE

2024

1 SIERPANIA

Wejście
w życie

2025

2 LUTEGO

Rozpoczęcie
stosowania rozdziałów
I i II art. 1–5 (Przedmiot,
Zakres stosowania,
Definicje, Kompetencje
w zakresie AI, Zakazane
praktyki w zakresie AI)

2025

2 SIERPANIA

Rozpoczęcie stosowania
rozdziału III sekcja 4,
rozdział V, rozdział VII i rozdział
XII oraz art. 78 z wyjątkiem
art. 101 (Organy notyfikujące
i jednostki notyfikowane,
Modele AI ogólnego
przeznaczenia, Zarządzanie –
Urząd ds. AI, Poufność, Kary)

2026

2 SIERPANIA

Rozpoczęcie stosowania
wszystkich przepisów AI
Act, z wyłączeniem tych,
dla których wskazano
inny termin rozpoczęcia
stosowania

2027

2 SIERPANIA

Rozpoczęcie
stosowania art. 6 ust. 1
i odpowiadających mu
obowiązków (Zasady
klasyfikacji systemów AI
wysokiego ryzyka)

SUKCESJA FIRMY WYDAWNICZEJ A FUNDACJA RODZINNA

MARZENNA WOJCIECHOWSKA

Wchwili, w której wydawca decyduje się przejść na emeryturę i przekazać dom wydawniczy młodszemu pokoleniu, staje przed dylematem, w jaki sposób najlepiej to zrobić.

Od niedawna w polskim prawie funkcjonuje nowa instytucja – **fundacja rodzinna**⁶⁷, która stanowi ciekawą alternatywę dla prowadzenia działalności wydawniczej w tradycyjnej formie podmiotu gospodarczego. W podobnym okresie weszły w życie nowe przepisy ułatwiające sukcesję wydawnictw prowadzonych w formie jednoosobowej działalności gospodarczej lub spółki cywilnej. Oczywiście, gdy wydawnictwo jest spółką prawa handlowego, sprawa jest najprostszą, wystarczy bowiem dokonać przeniesienia udziałów lub akcji na sukcesora. Natomiast gdy wydawnictwo jest prowadzone w formie jednoosobowej działalności gospodarczej lub spółki cywilnej, sukcesja jest bardziej złożona. Kwestia wyboru konkretnej drogi jest uwarunkowana indywidualnie i podyktowana wieloma czynnikami, jak właściwości sukcesorów, moc posiadanych praw wydawniczych itp. Każde z możliwych rozwiązań ma swoje wady i zalety, dlatego decyzja o wyborze konkretnej drogi powinna zostać

poprzedzona rzetelną analizą.

Wydaje się, że fundacja rodzinna może być ciekawą propozycją dla wydawców niebędących osobami prawnymi, posiadających spory „kapitał” w postaci praw majątkowych do utworów, które nadal mogą się cieszyć pewnym zainteresowaniem na rynku, a jednocześnie nie chcą prowadzić bardzo aktywnej działalności wydawniczej na rynku.

Z kolei „normalna” sukcesja firmy będzie lepszym wyborem dla tych wydawców, których sukcesorzy chcą aktywnie działać na rynku wydawniczym pod wyrobioną silną marką wydawnictwa.

O uchwaleniu przepisów regulujących fundację rodzinną informowaliśmy w Kwartalniku nr 4/2022⁶⁸.

Kapitał założycielski⁶⁹ fundacji rodzinnej to co najmniej **100 000 zł**. Fundatorem fundacji rodzinnej może być wyłącznie osoba fizyczna⁷⁰. To rozwiązanie powoduje, że fundacja rodzinna staje się interesującym instrumentem prawnym – znacząco ułatwiającym proces sukcesji w firmach rodzinnych i przekazywanie majątku prywatnego kolejnym pokoleniom, a jednocześnie ograniczona jest możliwość wykorzystywania fundacji rodzinnej w celach optymalizacji podatkowej.

Z uwagi na to, że fundacja rodzinna może prowadzić działalność gospodarczą tylko w ograniczonym zakresie⁷¹, interesująca wydaje się możliwość osiągnięcia

⁶⁷ Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o fundacjach rodzinnych (Dz.U. z 2023 poz. 326 zmieniona poz. 825) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000326/U/D20230326Lj.pdf>

⁶⁸ https://www.copyrightpolska.pl/docs/cp_kwartalnik_4_22.pdf str. 31.

⁶⁹ Art. 17. Fundator wnosi do fundacji rodzinnej mienie na pokrycie funduszu założycielskiego o wartości określonej w statucie, nie niższej niż 100 000 zł.

⁷⁰ Art. 11. Fundatorem fundacji rodzinnej może być wyłącznie osoba fizyczna posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, która złożyła oświadczenie o ustanowieniu fundacji rodzinnej w akcie założycielskim albo w testamencie.

⁷¹ Ustawa o fundacjach rodzinnych Art. 5. 1. Fundacja rodzinna może wykonywać działalność gospodarczą w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2023 r. poz. 221) tylko w zakresie:

- 1) zbywania mienia, o ile mienie to nie zostało nabyte wyłącznie w celu dalszego zbycia;
- 2) najmu, dzierżawy lub udostępniania mienia do korzystania na innej podstawie;
- 3) przystępowania do spółek handlowych, funduszy inwestycyjnych, spółdzielni oraz podmiotów o podobnym charakterze, mających swoją siedzibę w kraju albo zagranicą, a także uczestnictwa w tych spółkach, funduszach, spółdzielniach oraz podmiotach;

korzyści z praw do wydawnictw niedostępnych w handlu na podstawie art. 35 a–e ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁷². Ma to znaczenie szczególnie w kontekście nowelizacji tych przepisów, które mają spowodować, żeby instytucja udostępniania utworów niedostępnych w handlu była bardziej korzystna dla właścicieli praw wydawniczych. Do tematu możliwości uzyskiwania korzyści z posiadanych praw do utworów niedostępnych w handlu jeszcze będziemy wracać, a zainteresowanym wydawcom polecam artykuł **Utwory niedostępne w handlu – historia i przyszłość polskiej regulacji⁷³, autorstwa mec. Aleksandry Burby.**

Najważniejszą zaletą fundacji rodzinnej są korzystne przepisy podatkowe pozwalające przekazywać

majątek między pokoleniami bez obciążeń podatkowych. Osoby szanujące swoją prywatność będą jednak musiały się zmierzyć z wyzwaniem, jakim jest to, że fundacje rodzinne zostały zakwalifikowane jako trusty⁷⁴ w ustawie z 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu i jako takie podlegają przepisom tej ustawy, w tym audytowi AML⁷⁵, czyli audytowi sprawdzającemu mechanizmy przeciwdziałające praniu brudnych pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Za beneficjentów rzeczywistych ustawa uznaje fundatora fundacji rodzinnej, powiernika, członka zarządu i beneficjenta fundacji rodzinnej.

4) nabywania i zbywania papierów wartościowych, instrumentów pochodnych i praw o podobnym charakterze;

5) udzielania pożyczek:

- a) spółkom kapitałowym, w których fundacja rodzinna posiada udziały albo akcje,
- b) spółkom osobowym, w których fundacja rodzinna uczestniczy jako wspólnik,
- c) beneficjentom;

6) obrotu zagranicznymi środkami płatniczymi należącymi do fundacji rodzinnej w celu dokonywania płatności związanych z działalnością fundacji rodzinnej;

7) produkcji przetworzonych w sposób inny niż przemysłowy produktów roślinnych i zwierzęcych, z wyjątkiem przetworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych uzyskanych w ramach prowadzonych działów specjalnych produkcji rolnej oraz produktów opodatkowanych podatkiem akcyzowym, o ile ilość produktów roślinnych lub zwierzęcych pochodzących z własnej uprawy, hodowli lub chowu, użytych do produkcji danego produktu stanowi co najmniej 50% tego produktu;

8) gospodarki leśnej.

⁷² <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940240083/U/D19940083Lj.pdf>

⁷³ https://www.copyrightpolska.pl/docs/cp_kwartalnik_3_22.pdf str. 10.

⁷⁴ Art. 139. Ustawy o fundacjach rodzinnych: W art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. z 2022 r. poz. 593, 655, 835, 2180 i 2185 oraz z 2023 r. poz. 180)

1) w pkt 1 lit. b otrzymuje brzmienie:

„b) w przypadku trustu:

- założyciela, w tym fundatora w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej (Dz.U. poz. 326),
- powiernika, w tym członka zarządu w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej,
- nadzorcę, jeżeli został ustanowiony, w tym członka rady nadzorczej w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej,
- beneficjenta, w tym beneficjenta w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej lub – w przypadku, gdy osoby fizyczne czerpiące korzyści z danego trustu nie zostały jeszcze określone – grupę osób, w których głównym interesie powstał lub działa trust,
- inną osobę sprawującą kontrolę nad trustem,
- inną osobę fizyczną o uprawnieniach lub obowiązkach równoważnych do określonych w tiret od pierwszego do piątego,”

2) pkt 24 otrzymuje brzmienie:

„24) truście (trust) – rozumie się przez to regulowany przepisami prawa obcego stosunek prawny wynikający ze zdarzenia prawnego, umowy lub porozumienia, w tym zespołu takich zdarzeń lub czynności prawnych, na podstawie którego dokonuje się przeniesienia własności lub posiadania wartości majątkowych na powiernika w celu sprawowania zarządu powierniczego oraz udostępniania tych wartości beneficjentom tego stosunku oraz fundację rodzinną w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej”.

⁷⁵ Anti-Money Laundering.

KONSULTACJE SPOŁECZNE PLANOWANYCH AKTÓW PRAWNYCH UE

MARZENNA WOJCIECHOWSKA

Komisja Europejska zaprasza do konsultacji w sprawie śródkresowej oceny programu „Cyfrowa Europa”

27 czerwca 2024 roku KE ogłosiła 12-tygodniowe **konsultacje publiczne dotyczące śródkresowej oceny programu „Cyfrowa Europa”** dostępne na stronie internetowej „Wyraź swoją opinię” w drugim kwartale 2024 roku. Odpowiedzi w ramach konsultacji można udzielać w dowolnym języku urzędowym UE do **20 września 2024 roku**. Po upływie tego okresu na tej samej stronie internetowej zostanie opublikowane sprawozdanie podsumowujące zawierające główne elementy otrzymanych informacji zwrotnych wraz z odpowiedziami zainteresowanych stron.

Program „Cyfrowa Europa”, ustanowiony w 2021 roku rozporządzeniem (UE) 2021/694 w sprawie programu „Cyfrowa Europa”⁷⁶, jest nowym unijnym programem finansowania ukierunkowanym na przybliżenie technologii cyfrowych przedsiębiorstwom, obywatelom i administracji publicznej. Zapewnia on finansowanie strategiczne w celu sprostania wyzwaniom w dziedzinie technologii i infrastruktury cyfrowej, wspierając projekty w sześciu następujących kluczowych obszarach: **obliczenia wielkiej skali, sztuczna inteligencja, cyberbezpieczeństwo i zaufanie, zaawansowane umiejętności cyfrowe, przyjęcie i optymalne wykorzystanie kluczowych technologii cyfrowych** oraz **półprzewodników**.

Z perspektywy wydawców, zwłaszcza wydawnictw naukowych, szczególnie istotne wydają się obszary:

- **sztucznej inteligencji** – w kontekście działania europejskiej platformy sztucznej inteligencji;
- **zaawansowanych umiejętności cyfrowych** – w kontekście celu, jakim jest zwiększenie doskonałości akademickiej przez zwiększenie oferty kształcenia i szkolenia w zakresie najważniejszych technologii cyfrowych, takich jak obliczenia wielkiej skali, cyberbezpieczeństwo i sztuczna inteligencja. Szkolenia w tych dziedzinach będą realizowane dzięki współpracy między instytucjami szkolnictwa wyższego, światowej klasy ośrodkami badawczymi i innowacyjnymi przedsiębiorstwami;
- **przyjęcia i optymalnego wykorzystania kluczowych technologii cyfrowych** – w kontekście wdrożenia sieci europejskich centrów innowacji cyfrowych wspierających transformację cyfrową europejskich organizacji publicznych i prywatnych oraz promowania inkluzywności i godnej zaufania przestrzeni cyfrowej.

Link do strony konsultacji:

https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13880-Digital-Europe-programme-interim-evaluation_en

⁷⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0694>

ROZPORZĄDZENIE UE W SPRAWIE PRZEJRZYSTOŚCI I TARGETOWANIA REKLAMY POLITYCZNEJ OPUBLIKOWANO W DZ.U. UE⁷⁷

MARZENNA WOJCIECHOWSKA

W dniu 20 marca 2024 roku w Dzienniku Urzędowym UE opublikowano Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/900 z dnia 13 marca 2024 r. w sprawie przejrzystości i targetowania reklamy politycznej.

Rozporządzenie weszło w życie 10 kwietnia 2024 roku i w tej dacie rozpocznie się stosowanie art. 3 i art. 5 ust. 1, natomiast 10 października 2025 roku rozpocznie się stosowanie pozostałych przepisów rozporządzenia. Oznacza to, że rozporządzenie tylko w ograniczonym zakresie będzie miało zastosowanie do najbliższych wyborów prezydenckich w Polsce, które odbędą się wiosną 2025 roku.

Art. 3 rozporządzenia zawiera definicje pojęć, natomiast art. 5 dotyczy świadczenia usług reklamy politycznej w Unii Europejskiej, a ust. 1 zawiera zakaz poddawania przez dostawców usług reklamy politycznej świadczenia swoich usług dyskryminacyjnym ograniczeniom wyłącznie ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę sponsora oraz zakaz

ograniczania usług dostawców usług reklamy politycznej na rzecz europejskich partii politycznych zdefiniowanych w art. 2 pkt 3 rozporządzenia (UE, Euratom) nr 1141/2014 ani na rzecz grup politycznych w Parlamencie Europejskim, wyłącznie ze względu na miejsce ich siedziby.

Na szczególną uwagę zasługuje definicja „wydawcy reklamy politycznej”, która oznacza dostawcę usług reklamy politycznej, który publikuje, dostarcza lub rozpowszechnia reklamę polityczną za pośrednictwem dowolnego środka przekazu. Oznacza to bowiem, że wydawcy dysponujący i oferujący powierzchnię reklamową również świadczą usługę reklamy politycznej. Warto więc zapoznać się z pozostałymi definicjami zawartymi w art. 3 rozporządzenia, ponieważ jak już wyżej pisałam, definicje te obecnie (od 10 kwietnia 2024 roku) obowiązują i podlegają stosowaniu.

Z tego względu w kolejnych numerach Kwartalnika poddamy analizie przepisy rozporządzenia ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku wydawców w tym zakresie, a poniżej publikujemy tabelę z definicjami pojęć zawartych w rozporządzeniu.

1	usługa	wszelka działalność gospodarczą prowadzona na własny rachunek, zwykle za wynagrodzeniem, o której mowa w art. 57 TFUE
2	reklama polityczna	przygotowanie, zamieszczanie, promowanie, publikacja, dostarczanie lub rozpowszechnianie w jakikolwiek sposób przekazu, zazwyczaj za wynagrodzeniem lub w ramach działań wewnętrznych bądź w ramach politycznej kampanii reklamowej przez podmiot polityczny, w jego imieniu lub na jego rzecz, chyba że ma on charakter wyłącznie prywatny lub wyłącznie handlowy lub przez podmiot, który może wpływać i ma na celu wpływanie na wynik wyborów lub referendum, zachowanie wyborcze czy też na proces ustawodawczy lub regulacyjny na poziomie unijnym, krajowym, regionalnym lub lokalnym.

⁷⁷ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L_202400900

		<p>Reklama polityczna nie obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • komunikatów pochodzących z oficjalnych źródeł z państw członkowskich lub Unii dotyczących wyłącznie organizacji i warunków udziału w wyborach lub referendach, w tym ogłoszeń o kandydaturach i przedmiotu pytania referendalnego, lub warunków promowania udziału w wyborach lub referendach; • komunikacji publicznej, której celem jest oficjalne informowanie opinii publicznej, prowadzonej przez dowolny organ publiczny państwa członkowskiego lub Unię, w tym członków rządu państwa członkowskiego, w ich imieniu lub na ich rzecz, o ile nie może ona wpływać i nie ma na celu wpływania na wynik wyborów lub referendum, zachowanie wyborcze czy też proces ustawodawczy lub regulacyjny, oraz • prezentacji kandydatów w określonej przestrzeni publicznej lub w mediach, które to możliwości są wyraźnie przewidziane przez prawo i udostępnione bezpłatnie przy zapewnieniu równego traktowania kandydatów
3	polityczny materiał reklamowy	rodzaj reklamy politycznej publikowanej, dostarczanej lub rozpowszechnianej w jakikolwiek sposób
4	podmiot polityczny	<p>partia polityczna zdefiniowana w art. 2 pkt 1 rozporządzenia (UE, Euratom) nr 1141/2014 lub podmiot bezpośrednio lub pośrednio związany ze sferą działalności takiej partii politycznej;</p> <p>sojusz polityczny zdefiniowany w art. 2 pkt 2 rozporządzenia (UE, Euratom) nr 1141/2014;</p> <p>europejska partia polityczna zdefiniowana w art. 2 pkt 3 rozporządzenia (UE, Euratom) nr 1141/2014;</p> <p>kandydat do sprawowania wybieralnych urzędów na poziomie unijnym, krajowym, regionalnym lub lokalnym, lub do pełnienia wszelkich funkcji kierowniczych w partii politycznej lub osoby sprawujące takie urzędy lub pełniące takie funkcje;</p> <p>członek instytucji Unii, z wyjątkiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Europejskiego Banku Centralnego i Trybunału Obrachunkowego, lub członek rządu jednego z państw członkowskich na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym;</p> <p>organizacja kampanii politycznej, posiadająca osobowość prawną lub jej nieposiadająca, utworzona wyłącznie w celu wpływania na wynik wyborów lub referendum;</p> <p>osoba fizyczna lub prawna reprezentująca jakąkolwiek osobę lub organizację, o których mowa powyżej, działającą w ich imieniu oraz wspierającą cele polityczne tych osób lub organizacji</p>
5	usługa reklamy politycznej	usługa polegająca na reklamie politycznej, z wyjątkiem internetowych usług pośrednich w rozumieniu art. 3 lit. g) rozporządzenia (UE) 2022/2065, świadczona bez wynagrodzenia w celu przygotowania, zamieszczenia, promocji, publikacji, dostarczania lub rozpowszechniania określonego przekazu
6	dostawca usług reklamy politycznej	osoba fizyczna lub prawna zajmująca się świadczeniem usług reklamy politycznej, z wyjątkiem usług czysto pomocniczych

7	kampania reklamy politycznej	przygotowanie, zamieszczanie, promocja, publikacja, dostarczanie lub rozpowszechnianie serii powiązanych ze sobą politycznych materiałów reklamowych w ramach umowy o reklamę polityczną i na podstawie wspólnego przygotowania, sponsorowania lub finansowania
8	bardzo duża platforma internetowa	platforma internetowa, którą wskazano jako bardzo dużą platformę internetową zgodnie z art. 33 ust. 4 rozporządzenia (UE) 2022/2065
9	bardzo duża wyszukiwarka internetowa	wyszukiwarka internetowa, którą wskazano jako bardzo dużą wyszukiwarkę internetową zgodnie z art. 33 ust. 4 rozporządzenia (UE) 2022/2065
10	sponsor	osoba fizyczna lub prawna, na której wniosek lub w imieniu której polityczny materiał reklamowy jest przygotowywany, zamieszczany, promowany, publikowany, dostarczany lub rozpowszechniany
11	techniki targetowania	techniki stosowane w wyniku przetwarzania danych osobowych w celu kierowania politycznego materiału reklamowego do określonej osoby lub grupy osób bądź w celu wykluczenia tych osób
12	techniki dostarczania reklamy	techniki optymalizacji wykorzystywane w celu zwiększenia obiegu, zasięgu lub widoczności politycznego materiału reklamowego przy wykorzystaniu automatycznego przetwarzania danych osobowych; techniki te mogą służyć do dostarczania politycznego materiału reklamowego wyłącznie do określonej osoby lub grupy osób
13	wydawca reklamy politycznej	dostawca usług reklamy politycznej, który publikuje, dostarcza lub rozpowszechnia reklamę polityczną za pośrednictwem dowolnego środka przekazu
14	administrator	administrator zdefiniowany w art. 4 pkt 7 rozporządzenia (UE) 2016/679 lub, w stosownych przypadkach, w art. 3 pkt 8 rozporządzenia (UE) 2018/1725

HARMONOGRAM WEJŚCIA W ŻYCIE I STOSOWANIA ROZPORZĄDZENIA

2024

13 MARCA

Uzgodnienie ostatecznej wersji rozporządzenia

2024

20 MARCA

Publikacja w Dz.U. UE

2024

10 KWIETNIA

Wejście w życie rozporządzenia i rozpoczęcie stosowania art. 3 i art. 5 ust. 1

2025

10 PAŹDZIERNIKA

Rozpoczęcie stosowania całego rozporządzenia

STAN CZYTELNICTWA W POLSCE I PERSPEKTYWY DZIAŁALNOŚCI SIECI BIBLIOTEK – RAPORT PRZEDMIOTEM OBRAD SENACKIEJ KOMISJI KULTURY I ŚRODKÓW PRZEKAZU

MARZENNA WOJCIECHOWSKA

W dniu 3 czerwca 2024 roku na 16 posiedzeniu Komisji Kultury i Środków Przekazu (KKiŚP) dyskutowano na temat stanu czytelnictwa w Polsce i perspektywy działalności sieci bibliotek.

W posiedzeniu pod przewodnictwem Jerzego Fedorowicza uczestniczyli: senatorowie członkowie komisji: Halina Bieda, Jerzy Fedorowicz, Rafał Grupiński, Jan Hamerski, Małgorzata Kidawa-Błońska, Wojciech Skurkiewicz, Marcin Zawila, Barbara Zdrojewska, Maciej Żywno, goście, m.in.: Marta Cienkowska – podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN), Mateusz Adamkowski – dyrektor Departamentu Mecenatu Państwa w MKiDN, Tomasz Makowski – dyrektor Biblioteki Narodowej, Barbara Budyńska – przewodnicząca Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Jolanta Ubowska – dyrektor Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu oraz Małgorzata Grupińska-Bis – dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu.

Jako pierwsi zabrali głos, przedstawiając informację na temat stanu czytelnictwa i perspektyw działalności sieci bibliotek, Marta Cienkowska – Wiceminister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Mateusz Adamkowski – dyrektor Departamentu Mecenatu Państwa w MKiDN oraz dyrektor Biblioteki

Narodowej Tomasz Makowski. Punktem wyjścia przedstawionych informacji był **raport Stan czytelnictwa w Polsce i perspektywy działalności sieci bibliotek**⁷⁸ autorstwa Zofii Zasackiej, Romana Chymkowskiego i Izabelli Koryś.

Wiceminister Marta Cienkowska poinformowała o planach dotyczących Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 3.0. Dyrektor Mateusz Adamkowski przypomniał, że jesienią 2023 roku przeprowadzono badania dotyczące czytelnictwa na reprezentatywnej próbie 2012 osób. Zgodnie z wynikami tych badań co najmniej 1 książkę w 2023 roku przeczytało 43% Polaków, czyli o 9% więcej niż w roku poprzednim, gdy wynik był na poziomie 34%. W 2023 roku wskaźnik tzw. zaawansowanych czytelników, czyli osób, które przeczytały co najmniej 7 książek w ciągu roku, wyniósł 8%, tj. o 1% więcej niż w 2022 roku. Od lat w grupie tzw. zaawansowanych czytelników dominują osoby uczące się i studiujące, wskaźnik w przypadku tej grupy jest ponad dwukrotnie wyższy niż wskaźnik dla całej populacji. Więcej książek czytają kobiety, a także osoby z wyższym wykształceniem oraz mieszkańcy dużych ośrodków miejskich. 90% czytanych książek to egzemplarze papierowe. Polacy najchętniej czytają książki przez siebie zakupione lub подарowane im w prezencie⁷⁹. Dyrektor Tomasz Makowski podkreślił, że ubiegłoroczne badania dały najlepszy wynik od 10 lat. W jego opinii na poprawę wskaźników czytelnictwa miało wpływ otwarcie bibliotek w soboty, dzięki

⁷⁸ <https://www.bn.org.pl/download/document/1717404995.pdf> [dostęp w dniu 28.06.2024].

⁷⁹ Ibidem, przypis nr 1.

czemu mogą z nich skorzystać mężczyźni aktywni zawodowo, co pokazują statystyki – wzrost liczby odwiedzających biblioteki mężczyzn jest ponad stu-procentowy. Kolejnym zjawiskiem zwiększającym czytelnictwo jest moda – „książka zaczęła być znów modna w środowiskach młodzieżowych, dla których lektura książek jest formą odpoczynku. Wreszcie *last but not least* – wzrost czytelnictwa może być spowodowany tym, że na emeryturę przechodzą roczniki ludzi lepiej wykształconych, którzy na emeryturze chcą utrzymać aktywność intelektualną”. Dyrektor Tomasz Makowski wyraził nadzieję, że to dopiero początek wzrostu poziomu czytelnictwa w Polsce, co zwiastują rozmaite sygnały – np. znaczny, blisko dwudziestoprocentowy wzrost zainteresowania książką wśród ludzi młodych.

W dyskusji dotyczącej inicjatywy na rzecz dalszego wzrostu czytelnictwa Mateusz Adamkowski, dyrektor Departamentu Mecenatu Państwa w MKiDN, zwrócił uwagę, jak ważną rzeczą są zakupy książek – w tym w szczególności nowości wydawniczych do bibliotek. W tym kontekście bardzo ważne są nakłady własne samorządów, które są organizatorami bibliotek publicznych w kraju i wzrost tych nakładów. Dotyczy to szczególnie bogatych samorządów. Wyowiedź zyskała aprobatę zebranych, a na sali dało się słyszeć głosy, że duże miasta powinny przeznaczać więcej środków finansowych na zakup nowości wydawniczych do bibliotek.

Przewodniczący KKiŚP Jerzy Fedorowicz zapytał gości reprezentujących biblioteki o inne inicjatywy podejmowane przez biblioteki na rzecz popularyzacji czytelnictwa. W jego ocenie taką ważną inicjatywą jest np. nagroda za książkę o Krakowie organizowana przez Bibliotekę Kraków. Nagroda fundowana jest przez Miasto Kraków.

Jolanta Ubowska, dyrektor Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej We Wrocławiu, poinformowała o organizacji Silesiany – targów wydawniczych, w których uczestniczą mali wydawcy z Dolnego Śląska, podczas których wybierana jest najlepiej wydana w danym roku książka. Dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu Małgorzata Grupińska-Bis poinformowała, że jej biblioteka w tym roku (2024) zorganizowała pierwszą

edycję Nagrody Literackiej Wielkopolskich Czytelników. Książki są w jej ramach wybierane przez kluby czytelnicze działające w bibliotekach, czyli przez czytających. Jest to konkurs dotyczący wszystkiego tego, co się wydaje w regionie. W tym roku wygrali Małgosia Lebda, jeżeli chodzi o literaturę dla dorosłych, i Michał Rusinek za książeczkę o Wisławie Szymborskiej dla dzieci.

Jako ostatni zabrał głos senator Marcin Zawila, który wyraził nadzieję, że następne badanie czytelnictwa wskaże gwałtowny wzrost oraz zaproponował, żeby Senat objął patronatem honorowym działania na rzecz bibliotek i podnoszenia poziomu czytelnictwa.

Redakcja Kwartalnika popiera ten pomysł i będzie uważnie śledzić dalsze losy tej inicjatywy.

Link do stenogramu z posiedzenia senackiej KKiŚP:
https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatkomisjeposiedzenia/10542/stenogram/016ksp_2_egz.pdf

W SKRÓCIE

MARZENNA WOJCIECHOWSKA,
ALEKSANDRA BURBA

Trwają prace nad nowelizacją prawa autorskiego (ab)

W momencie zamykania tego numeru Kwartalnika (15 lipca 2024 roku) nie zakończył się jeszcze w pełni proces legislacyjny dotyczący implementacji do polskiego prawa autorskiego dyrektywy 2019/790 w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym.

Proces legislacyjny w Sejmie: <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/PrzebiegProc.xsp?id=72C-C147FB6B70DBFC1258B2400563455>

Proces legislacyjny w Senacie:

<https://www.senat.gov.pl/prace/proces-legislacyjny-w-senacie/ustawy-uchwalone-przez-sejm/ustawy-uchwalone-przez-sejm/ustawa,1638.html>

O kształcie nowelizacji i jej skutkach dla rynku wydawniczego będziemy informować w kolejnych numerach Kwartalnika.

Zmiany kompetencji Trybunału Sprawiedliwości UE na rzecz Sądu UE. Sprawy z zakresu praw własności intelektualnej bez zmian (mw)

Z uwagi na rosnącą liczbę spraw zapowiadana jest zmiana w sądownictwie unijnym na najwyższym szczeblu. Część kompetencji Trybunału Sprawiedliwości UE w **zakresie pytań prejudycjalnych w niektórych dziedzinach** przejmie Sąd UE. W wywiadzie dla Rzeczypospolitej⁸⁰ Prezes Sądu UE Marc van der Woude wyjaśnia, że będą to sprawy z zakresu podatków, tj. sprawy podatku VAT, sprawy akcyzy,

cel i interpretacji nomenklatury scalonej używanej do potrzeb klasyfikacji towarów, sprawy systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych oraz odszkodowaniami dla pasażerów w razie opóźnienia lub odwołania usług transportowych.

Prekonsultacje AI Act w Polsce (mw)

2 kwietnia 2024 roku Minister Cyfryzacji ogłosił prekonsultacje ws. wdrożenia AI Act do polskiego prawa. W chwili ogłaszania prekonsultacji AI Act nie został jeszcze ostatecznie zaakceptowany przez Radę UE ani opublikowany w Dz.U. UE (stało się to dopiero 12 lipca 2024 roku). O publikacji AI Act piszemy więcej na str. 23).

Minister wyznaczył interesariuszom termin na odpowiedź na cztery pytania do 23 kwietnia 2024 roku. Jednak w chwili zamykania bieżącego numeru Kwartalnika (15 lipca 2024 roku) nie opublikowano wyników tych konsultacji.

⁸⁰ <https://www.rp.pl/sady-i-trybunaly/art40590551-granice-wydolnosci-tsue-prezes-sadu-ue-potrzeba-przeniesienia-spraw> [dostęp w dniu 8.07.2024].

KONSULTACJE – PYTANIA DO INTERESARIUSZY

1. Czy w związku z wdrożeniem Aktu powinien powstać w polskim porządku prawnym zupełnie nowy, przeznaczony temu obszarowi organ nadzoru rynku*, czy też może tę funkcję powinny pełnić obecnie istniejące organy lub organ? Prosimy uzasadnić swoją odpowiedź i – jeśli to zasadne – wskazać istniejące instytucje publiczne, które powinny pełnić tę funkcję.

2. Czy w związku z wdrożeniem Aktu funkcja organu notyfikującego** powinna być pełniona przez obecnie istniejący podmiot lub podmioty publiczne, czy też przez nowy, powołany w tym celu podmiot? Prosimy uzasadnić swoją odpowiedź i – jeśli jest to zasadne – wskazać istniejący podmiot, który powinien pełnić tę funkcję.

3. Czy w związku z wdrożeniem Aktu funkcję organu nadzoru rynku* oraz organu notyfikującego** powinny być realizowane przez tę samą instytucję, czy też przez niezależne od siebie organy na zasadzie współpracy opartej na podziale zadań? Prosimy uzasadnić swoją odpowiedź oraz – jeśli jest to zasadne – wskazać istniejące podmioty, które powinny pełnić te funkcje.

4. Jakie kategorie interesariuszy – np. organów, instytucji, organizacji, przedsiębiorstw, grup społecznych, kategorii obywateli i in. – powinny być traktowane priorytetowo w zakresie działań komunikacyjnych i edukacyjnych w związku z procesem wchodzenia w życie europejskiego rozporządzenia dotyczącego sztucznej inteligencji? Prosimy uzasadnić swoją odpowiedź.

Na szczególną uwagę zasługuje problematyka zawarta w pytaniu nr 4. Powinno się wskazać organizacje zbiorowego zarządzania (OZZ) jako kategorię interesariusza priorytetowo traktowanego w zakresie działań komunikacyjnych i edukacyjnych w związku z procesem wchodzenia w życie europejskiego rozporządzenia dotyczącego sztucznej inteligencji.

Link do konsultacji:

<https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/wdrozenie-aktu-o-ai---prekonsultacje>

Prawne kłopoty TikToka (mw)

Tuż po przyjęciu przez Kongres USA ustawy mogącej całkowicie wyeliminować TikToka z rynku social mediów w USA kolejne prawne problemy TikToka zaczynają się w Unii Europejskiej. W dniu 22 kwietnia 2024 roku Komisja Europejska ogłosiła wszczęcie drugiego

formalnego postępowania przeciwko TikTokowi na podstawie aktu o usługach cyfrowych (DSA)⁸¹.

Jak wynika z wypowiedzi przedstawicieli KE, głównym powodem postępowania jest zaniepokojenie faktem, że TikTok uruchomił „Program zadań i nagród” TikTok Lite we Francji i Hiszpanii bez uprzedniej starannej oceny ryzyka, jakie się z tym wiąże.

KE podejrzewa naruszenie aktu prawnego o usługach cyfrowych w związku z ryzykiem poważnego uszczerbku na zdrowiu psychicznym użytkowników TikTok Lite.

KE powiadomiła TikToka o zamiarze nałożenia środków tymczasowych polegających na zawieszeniu programu nagród TikTok Lite w UE.

Link do komunikatu prasowego Komisji Europejskiej: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_24_2227

⁸¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2065 z dnia 19 października 2022 r. w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych oraz zmiany dyrektywy 2000/31/WE (Dz.U. UE z dnia 27.10.2022 L 277/1) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A32022R2065>

Wspólne oświadczenie organizacji autorów, wykonawców i innych pracowników sektora kreatywnego w sprawie generatywnej sztucznej inteligencji i AI Act⁸²

Bruksela, 25 kwietnia 2024 r.

Niżej podpisane organizacje reprezentują zbiorowy głos setek tysięcy pisarzy, wykonawców, kompozytorów, autorów piosenek, reżyserów, scenarzystów, artystów wizualnych, dziennikarzy, tłumaczy i innych kreatywnych pracowników, których ludzki kunszt leży u podstaw kreatywności, którą nasze społeczeństwa cenią i z której korzystają na co dzień.

Ponieważ oczekuje się, że unijne rozporządzenie o sztucznej inteligencji wkrótce wejdzie w życie, z zadowoleniem przyjmujemy jego przyjęcie, które jest pierwszym krokiem we właściwym kierunku i pierwszą próbą głównego organu regulacyjnego, aby określić nieskrępowane wykorzystanie sztucznej inteligencji, w tym modeli sztucznej inteligencji ogólnego przeznaczenia.

Pomimo oporu branży technologicznej przed przyszłymi regulacjami technologia ta i jej wykorzystanie mają dalekosiężne konsekwencje dla jednostek, społeczeństwa, twórców i różnorodności kulturowej. Niezwykle ważne jest, aby upewnić się, że może ona rozwijać się w sposób zgodny z podstawowymi zasadami i jako narzędzie zwiększające, a nie zastępujące ludzką kreatywność.

W szczególności z zadowoleniem przyjmujemy wprowadzenie w unijnej ustawie o sztucznej inteligencji szczegółowych zasad dla dostawców modeli sztucznej inteligencji ogólnego przeznaczenia, a zwłaszcza wymogu, aby przestrzegali oni unijnego prawa autorskiego i publikowali wystarczająco szczegółowe informacje na

⁸² <https://federationscreenwriters.eu/13-audiovisual-organisations-amongst-others-the-fse-have-released-a-joint-statement-on-generative-artificial-intelligence-and-the-eu-ai-act/> [dostęp 8.07.2024].

temat wykorzystywanych danych. Zdecydowanie popieramy również wzmocnienie obowiązków w zakresie przejrzystości w odniesieniu do głębokich podróbek i podkreślamy znaczenie opracowania narzędzi technicznych, które mogą niezawodnie i dokładnie odróżniać autentyczne treści od treści generowanych przez sztuczną inteligencję lub zmanipulowanych.

Dziękujemy Parlamentowi Europejskiemu za poparcie tych przepisów podczas negocjacji międzyinstytucjonalnych.

AI Act nadal wymaga skutecznego wdrożenia w celu zachowania praw podstawowych, zapewnienia przejrzystości oraz umożliwienia autorom i wykonawcom korzystania z ich praw. Pozostaniemy czujni w kwestii tego wdrożenia, zarówno na poziomie UE (kodeksy postępowania, szablony biura ds. AI itp.), jak i na poziomie krajowym. Bez wystarczającej przejrzystości nasi członkowie nie będą mogli korzystać z ochrony zapewnianej przez dorobek prawny, nie tylko w zakresie praw autorskich, lecz także ochrony danych.

Jednak nawet przy odpowiednim wdrożeniu AI Act będzie on służyć jedynie jako tymczasowe rozwiązanie znacznie większego problemu, chyba że zostaną rozwiązane niejasności prawne, a przejrzystość, świadoma zgoda i wynagrodzenie zostaną mocno zakorzenione w istniejących ramach prawnych.

Nowa sekcja AI Act skierowana do dostawców sztucznej inteligencji ogólnego przeznaczenia, w tym dostawców dużych generatywnych modeli sztucznej inteligencji, odnosi się do wdrożenia wyjątku dotyczącego eksploracji tekstów i danych do celów komercyjnych (art. 4 dyrektywy UE 2019/790), ale nie rozszerza skutecznie zakresu tego wyjątku. Zgodnie z prawem UE wyjątek dotyczący praw autorskich należy zawsze interpretować w sposób zawężający, a Trybunał Sprawiedliwości nie wydał w tej sprawie żadnego orzeczenia. Rozszerzenie zakresu wyjątku TDM na generatywną sztuczną inteligencję postawiłoby twórców przed niedopuszczalnym i niedemokratycznym „faktem dokonany”, pozwalając branży technologicznej uwolnić się od odpowiedzialności za wykorzystywanie pracy twórców za pomocą generatywnej sztucznej inteligencji bez ich zgody i przy całkowitej nieprzejrzystości przez długi czas.

Dyrektywa 2019/790 i wyjątek TDM w jej art. 4 nie wspomina ani nie definiuje sztucznej inteligencji i generatywnej sztucznej inteligencji i nie została stworzona z myślą o modelach generatywnej sztucznej inteligencji na dużą skalę. Wobec braku jakiegokolwiek stosownej decyzji sądu rozszerzenie tego wyjątku na systematyczne i szeroko zakrojone wykorzystywanie chronionych utworów i wykonań, z zamiarem generowania syntetycznych treści do użytku komercyjnego, które są bardzo podobne, a zatem bezpośrednio konkurują z dziełami twórców, jest nie tylko niesprawiedliwe, ale także wątpliwe z prawnego punktu widzenia. Trudno sobie wyobrazić, w jaki sposób ten wyjątek, który jest słabo zdefiniowany co do tego, w jaki sposób może być wykonywany w odniesieniu do generatywnej sztucznej inteligencji, spełniłby trzystopniowy test, podstawowe zabezpieczenie mające na celu zapewnienie sprawiedliwej równowagi między podmiotami praw autorskich a użytkownikami treści, poprzez ograniczenie wyjątków od praw autorskich i praw pokrewnych do pewnych szczególnych przypadków, które nie są sprzeczne z normalnym wykorzystaniem utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną i nie naruszają w sposób nieuzasadniony uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich. Wyjątki od praw autorskich są zazwyczaj tworzone w celu zapewnienia sprawiedliwej równowagi między własnością intelektualną a innymi prawami podstawowymi lub politykami publicznymi (takimi jak wolność wypowiedzi lub edukacji) z korzyścią dla obywateli lub instytucji publicznych. Ta szeroka interpretacja wyjątku TDM nie spełnia żadnego celu polityki publicznej i wydaje się retrospektywnie usprawiedliwiać masowe pobieranie utworów i wykonań naszych członków, z wyłączną korzyścią dla firm AI.

Chcielibyśmy również podkreślić, że podczas gdy modele AI pobierają utwory twórców na niespotykaną dotąd skalę, każde skuteczne zastrzeżenie praw do TDM powinno już prowadzić do zawarcia licencji między wszystkimi pierwotnymi podmiotami praw autorskich do danych utworów a przedsiębiorstwami generującymi AI, również po przeniesieniu wyłącznych praw twórców na stronę trzecią. Twórcy powinni być otrzymania informacje o przychodach, jakie generuje pobieranie ich utworów, w celu określenia i wyegzekwowania odpowiednich

mechanizmów licencyjnych. Tak się jednak nie stało. Prawda jest taka, że ich utwory i dane osobowe były wykorzystywane na masową skalę bez możliwości zastrzeżenia swoich praw i bez otrzymania w zamian wynagrodzenia. Autorzy i wykonawcy, a także ich następcy prawni, nie powinni ponosić kosztów i być zdani na łaskę określonych mechanizmów rezygnacji zbudowanych przez branżę technologiczną poprzez iluzoryczną samoregulację.

Ponadto należy podkreślić, że autorzy i wykonawcy zazwyczaj przenoszą swoje prawa własności intelektualnej na swoich kontrahentów na podstawie traktatów, konwencji i innych instrumentów normatywnych, które w żaden sposób nie zostały zaprojektowane w celu objęcia zastosowań związanych ze sztuczną inteligencją. Korzystanie z utworów i wykonań w kontekście modeli AI radykalnie różni się od tradycyjnych form eksploatacji. W tym kontekście, jako że integralność ich dzieł i ich osobista reputacja mogą być zagrożone, twórcy powinni zachować możliwość wyrażenia zgody lub odmowy takiego wykorzystania ich dzieł. W związku z tym muszą oni być zaangażowani w wykonywanie swoich praw, projektowanie protokołów technicznych wykorzystywanych w tym celu, a także we wszelkie dyskusje polityczne dotyczące generatywnej sztucznej inteligencji.

Ponieważ wkrótce rozpocznie się nowy cykl polityczny UE, wzywamy decydentów UE do zaangażowania się w kompleksową i demokratyczną debatę prowadzącą do jasnych ram prawnych chroniących prawa i integralność dzieł twórców, zajmujących się licznymi otwartymi kwestiami związanymi obecnie z wyjątkiem TDM i wyjaśniającymi warunki jego ewentualnego rozszerzenia na generatywną sztuczną inteligencję. Decydenci UE muszą opracować ambitną strategię na rzecz prawdziwie zorientowanej na człowieka generatywnej sztucznej inteligencji, która zapewni twórcom możliwość wyrażenia świadomej zgody, otrzymywania godziwego wynagrodzenia za korzystanie z ich utworów za pośrednictwem generatywnej sztucznej inteligencji oraz otrzymywania rekompensaty finansowej za wszystkie obecne i przyszłe treści wytwarzane przez sztuczną inteligencję, do których wygenerowania przyczyniła się ich praca twórcza.

Lista sygnatariuszy

➤ **CEATL (Europejska Rada Stowarzyszeń Tłumaczy Literackich)** została utworzona w 1993 roku jako platforma, na której stowarzyszenia tłumaczy literackich z różnych krajów europejskich mogą wymieniać poglądy i informacje oraz łączyć siły w celu poprawy statusu i warunków pracy tłumaczy. Obecnie zrzesza 34 stowarzyszenia członkowskie z 26 krajów w całej Europie, reprezentujące około 10 000 indywidualnych tłumaczy literackich.

Strona internetowa: www.ceatl.eu / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 65913704675-82

➤ **ECSA (European Composer and Songwriter Alliance)** reprezentuje ponad 30 000 profesjonalnych kompozytorów i autorów piosenek w 28 krajach europejskich. Wraz z 58 organizacjami członkowskimi w całej Europie Sojusz reprezentuje interesy twórców muzyki artystycznej i klasycznej (współczesnej), muzyki filmowej i audiowizualnej, a także muzyki popularnej.

Strona internetowa: www.composeralliance.org / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 71423433087-91

➤ **EFJ (Europejska Federacja Dziennikarzy)** jest największą organizacją dziennikarzy w Europie, reprezentującą ponad 320 000 dziennikarzy w 73 organizacjach dziennikarskich w 45 krajach. EFJ jest uznawana przez Unię Europejską i Radę Europy za reprezentatywny głos dziennikarzy w Europie. EFJ jest członkiem Europejskiej Konfederacji Związków Zawodowych (ETUC).

Strona internetowa: www.europeanjournalists.com / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 27471236588-39

➤ **EGAIR (European Guild for Artificial Intelligence Regulation)** to sieć twórców i stowarzyszeń z całej Europy, lobbująca na rzecz ochrony dzieł artystów i danych pochodzących od firm zajmujących się sztuczną inteligencją. Pierwotnie założona przez MeFu, włoskie stowarzyszenie twórców komiksów, EGAIR reprezentuje obecnie ponad 20 000 twórców, artystów i stowarzyszeń.

Strona internetowa: www.egair.eu / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 385629348610-21

➤ **EWC (European Write' Council)** to największa na świecie federacja reprezentująca wyłącznie autorów z sektora książki, składająca się z 49 krajowych stowarzyszeń zawodowych pisarzy i tłumaczy literackich z 31 krajów. Członkowie EWC to ponad 220 000 profesjonalnych autorów, piszących i publikujących w 33 językach.

Strona internetowa: <https://europeanwriterscouncil.eu> / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 56788289570-24

➤ **FERA (Federation of European Screen Directors)** reprezentuje reżyserów filmowych i telewizyjnych na poziomie europejskim, zrzeszając 48 stowarzyszeń reżyserów z 35 krajów. Założona w 1980 roku FERA reprezentuje ponad 20 000 europejskich reżyserów ekranowych i ich interesy kulturalne, twórcze i ekonomiczne.

Strona internetowa: <https://screendirectors.eu> / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 29280842236-21

➤ **FIA (Międzynarodowa Federacja Aktorów)** jest globalną federacją związkową reprezentującą związki zawodowe wykonawców, gildie i stowarzyszenia zawodowe w około 70 krajach. W połączonym świecie treści i rozrywki opowiada się za sprawiedliwymi prawami społecznymi, ekonomicznymi i moralnymi dla wykonawców audiowizualnych pracujących we wszystkich nagranych mediach i teatrze na żywo.

Strona internetowa: www.fia-actors.com / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 24070646198-51

➤ **FIM (Międzynarodowa Federacja Muzyków)** jest jedynym organem reprezentującym zawodowych muzyków i ich związki zawodowe na całym świecie, z członkami w około 65 krajach obejmujących wszystkie regiony świata. Założona w 1948 roku, FIM jest uznawana za organizację pozarządową przez różne organy międzynarodowe, takie jak MOP, WIPO, UNESCO, Komisja Europejska, Parlament Europejski czy Rada Europy.

Strona internetowa: <https://www.fim-musicians.org> / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 01953872943-65

➤ **FSE (Federation of Screenwriters in Europe)** to sieć krajowych i regionalnych stowarzyszeń, gildii

i związków scenarzystów w Europie, utworzona w czerwcu 2001 roku. W jej skład wchodzi 25 organizacji z 19 krajów, reprezentujących ponad 7000 scenarzystów w Europie. Strona internetowa: www.federationscreenwriters.eu / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 642670217507-74

➤ **IAO (International Artist Organisation)** jest stowarzyszeniem parasolowym dla krajowych organizacji broniących praw i interesów wyróżnionych artystów w przemyśle muzycznym. Jej głównymi celami są przejrzystość, ochrona praw własności intelektualnej i uczciwe odzwierciedlenie wartości, jaką generuje praca artysty.

Strona internetowa: www.iaomusic.org / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 490166825799-90

➤ **IFJ (Międzynarodowa Federacja Dziennikarzy)** jest największą na świecie organizacją dziennikarzy reprezentującą 600 000 pracowników mediów ze 187 związków zawodowych i stowarzyszeń w ponad 140 krajach.

Strona internetowa: www.ifj.org / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 999725935832-94

➤ **UNI MEI – UNI – Media, Rozrywka i Sztuka** zrzesza ponad 140 związków i gildii w celu podniesienia standardów i egzekwowania praw dla ponad 500 000 twórców, techników i pracowników pomocniczych. Jej członkowie wspólnie pracują na rzecz sprawiedliwego, inkluzywnego, równego i zrównoważonego globalnego przemysłu rozrywkowego oraz sprawiedliwej transformacji. Strona internetowa: www.uniglobalunion.org / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 605859248462-93

➤ **UVA (United Voice Artists)** to globalna koalicja gildii aktorów głosowych, stowarzyszeń i związków zawodowych, które zjednoczyły się, aby realizować wspólne cele ochrony i zachowania aktu tworzenia, w szczególności za pomocą ludzkiego głosu. Ten wspólny wysiłek łączy wybitne stowarzyszenia i związki z Unii Europejskiej, w tym z Francji, Hiszpanii, Włoch, Niemiec, Austrii, Belgii i Polski, a także organizacje ze Szwajcarii, Turcji, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Afryki i Ameryki Południowej.

Strona internetowa: www.unitedvoiceartists.com / ID w rejestrze służącym przejrzystości UE: 810100650765-18

KONFERENCJA „BRZASK CZY ZMIERZCH PRAWA AUTORSKIEGO? 30 LAT POLSKIEJ USTAWY O PRAWIE AUTORSKIM Z 1994 R.”

ALEKSANDRA BURBA – RADCA PRAWNY

W dniach 23–24 maja 2024 roku w Krakowie odbyła się konferencja naukowa poświęcona kompleksowo praktycznym zagadnieniom związanym ze stosowaniem ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, w tym wyzwaniom, przed którymi staje ta regulacja, obchodząca w tym roku 30-lecie swojego uchwalenia.

Organizatorami wydarzenia, które zgromadziło stacjonarnie i online liczne grono naukowców, studentów i praktyków, była Katedra Prawa Własności Intelektualnej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Stowarzyszenie ALAI, a Stowarzyszenie Copyright Polska zostało jednym ze sponsorów konferencji.

Tematykę poszczególnych sesji skoncentrowano wokół dostosowania polskiej ustawy o prawie autorskim do prawa Unii Europejskiej, w szczególności w związku z koniecznością – znacznie już opóźnionego – wdrożenia dyrektywy 2019/790 o prawie autorskim i prawach pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym (dyrektywy *digital singel market*, w skrócie DSM, o której wielokrotnie pisaliśmy na łamach Kwartalnika). Z oczywistych względów nacisk kładziono także na skutki trwającej rewolucji technologicznej związanej z generatywną sztuczną inteligencją.

Wykład wprowadzający wygłosił prof. dr hab. Jan Błeszyński, który skoncentrował się na historii uchwalenia i kolejnych zmian polskiego prawa autorskiego i konieczności wypracowywania w tej materii konsensusu w konstruktywnej i pogłębionej debacie poświęconej skomplikowanym zagadnieniom korzystania z twórczości.

Bardzo ciekawym pomysłem organizatorów było zaproszenie jako panelistów do sesji „Sąd nad

prawem autorskim” czynnych sędziów orzekających w sądach własności intelektualnej. Dzięki temu swoimi praktycznymi uwagami nad stosowaniem przepisów i ich sądową wykładnią podzielili się SSA dr Agnieszka Gołaszewska, SSO dr Jarosław Antoniuk oraz SSO dr Krzysztof Kurosz i SSO dr Sylwia Wit vel Wilk.

Cenna z perspektywy zgromadzonych przedstawicieli organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi (OZZ) oraz reprezentowanych przez nich uprawnionych była także kolejna sesja poświęcona roli OZZ w XXI wieku. Paneliści z OZZ z poszczególnych sektorów kreatywnych – filmowego, muzycznego, prasowego, wydawniczego – przedstawili swój punkt widzenia na wyzwania stojące przed prawem autorskim i samymi OZZ jako podmiotami stosującymi to prawo dla zbiorowej korzyści reprezentowanych twórców i producentów treści. W odniesieniu do rynku wydawniczego prezes zarządu SAIW Copyright Polska podkreśliła konieczność najpierw nadrobienia w polskiej regulacji zapóźnień, które powinny być uregulowane jeszcze w XX wieku. Powinno to nastąpić, zanim będzie można regulacyjnie wejść w wiek XXI, którego wyznacznikiem musi stać się przede wszystkim prawidłowo działający rozszerzony zbiorowy zarząd w sferach, w których jest potrzebny i uzasadniony. Brakuje na razie odpowiedniego ukształtowania dozwolonego użytku w poszczególnych jego obszarach, chroniącego twórców i producentów treści i zapewniającego właściwą równowagę interesów. Przede wszystkim brakuje wyrównania skali kompensowania tego dozwolonego użytku przez opłaty od urzędzeń i czystych nośników, niedostosowane zupełnie do współczesnych metod korzystania z utworów.

Podczas konferencji nie mogło zabraknąć sesji poświęconych wiecznie żywej tematyce – pojęciu

utworu, a także artystycznego wykonania i ich operacyjności w zmieniającym się świecie cyfrowym oraz ochronie praw autorskich majątkowych w tym zmienionym środowisku. Czy np. wykonawca wytworu sztucznej inteligencji, mimo że nie jest wykonawcą utworu, zasługuje na ochronę i jak ją ukształtować? Analogii możemy doszukać się m.in. w sytuacji, w której za artystę wykonawcę uznajemy osobę wykonującą dzieła sztuki ludowej, które same w sobie utworami nie (zawsze) są. Jak podejść do sytuacji, gdy prawo autorskie chroni mnóstwo artefaktów, które nie są kojarzone z tradycyjną dziedziną jego działania. Czy nadal w ten sam sposób powinny być chronione wytwory sztuki, bezdyskusyjnie utwory, jak całe mnóstwo innych efektów pracy kreatywnej? Debatowano także wokół zagadnień wynagrodzenia autorskiego (zasady osobnego wynagrodzenia za korzystanie z utworu na każdym polu eksploatacji, klauzuli bestsellerowej), wspomniano o ochronie praw osobistych twórców. Całą sesję poświęcono kwestiom dozwolonego użytku utworów i jego podstawom aksjologicznym; przyglądano się z różnych perspektyw pojęciu autorstwa, ale też statusowi użytkownika w prawie autorskim.

Konferencja stanowiła bardzo cenny wkład w obecną refleksję nad prawem autorskim. Była wspólnym poszukiwaniem rozwiązań dających się zastosować na podstawie zarówno obowiązujących przepisów, jak i takich, które wymagałyby zmian w ustawie.

SPOTKANIE CZŁONKÓW IFRRO W WALENCJI

ALEKSANDRA BURBA – RADCA PRAWNY

Przedstawiciele Stowarzyszenia brali udział w śródrocznych spotkaniach Międzynarodowej Federacji IFRRO – International Federation of Reproduction Rights Organizations (IFRRO), zrzeszającej 156 organizacji z 80 krajów świata.

Tegoroczne wiosenne spotkania Grupy Europejskiej IFRRO odbyły się w dniach 27–29 maja w Walencji. Współorganizowała je hiszpańska OZZ CEDRO. Sesje poświęcone były przede wszystkim aktualnym tematom związanym z dalszym dynamicznym rozwojem sztucznej inteligencji (SI). Prezentowane były podejścia przyjmowane w poszczególnych krajach, przy czym szczególną uwagę zwrócono na model norweski, polegający na oddolnej współpracy krajowych interesariuszy w celu wypracowania lokalnych projektów SI w oparciu o zasoby tamtejszej biblioteki narodowej.

Przeglądu sposobu i dotychczasowych skutków implementacji dyrektywy 2019/790 w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym dokonała zaproszona jako gość specjalny prof. Eleonora Rosati.

Odbyły się także cykliczne fora tematyczne członków, poświęcone poszczególnym sferom zbiorowego zarządzania tekstem i obrazem, w wynagrodzeniach za użyczenia publiczne – *public lending right* oraz opłatom reprograficznym, w ramach których omówiono aktualne raporty, orzecznictwo i kwestie bieżące. Przedstawiono np. daleko idące uzgodnienia w sprawie powstania w Zjednoczonym Królestwie funduszu dla twórców, pochodzącego od producentów sprzętu elektronicznego – The Smart Fund. Szczegóły można znaleźć na stronie internetowej: <https://thesmartfund.co.uk>. O dalszych losach projektu będziemy zapewne informować w przyszłości na łamach Kwartalnika. Dość powiedzieć, że planowane wpływy funduszu mają oscylować wokół

250–300 milionów funtów rocznie i mają być dystrybuowane między uprawnionych.

Członkami IFRRO są przede wszystkim OZZ zarządzające prawami do utworów słownych i graficznych, w sumie reprezentujące zbiorowo prawa ponad 2 milionów podmiotów – autorów i wydawców. SAIW Copyright Polska jest aktywnym członkiem tej organizacji od 18 lat; wnosi wkład w jej prace i uczestniczy w wypracowywaniu międzynarodowych standardów, a w sprawach istotnych dla sektora kreatywnego może liczyć na wsparcie polskich uprawnionych przez IFRRO na arenie krajowej i międzynarodowej.

INFORMACJE O DZIAŁALNOŚCI STOWARZYSZENIA

AGNIESZKA NOWAK-KOMOROWSKA,
JĘDRZEJ MACIEJEWSKI,
MARZENNA WOJCIECHOWSKA

Walne Zebranie Członków SAiW COPYRIGHT POLSKA

Doroczne Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Autorów i Wydawców Copyright Polska zostało zwołane na dzień 19 czerwca 2024 roku.

Zebranie odbyło się w drugim terminie, a przewodniczenie jego obradom członkowie SAIW CP powierzyli Zbigniewowi Czerwińskiemu. Przedmiotem obrad było przedstawienie i zatwierdzenie sprawozdania z merytorycznej działalności oraz sprawozdania finansowego, a także udzielenie absolutorium władzom stowarzyszenia.

Zaprezentowane na WZC sprawozdania potwierdziły informacje, które opublikowaliśmy w poprzednim numerze Kwartalnika, dotyczące rekordowych kwot uzyskanych z poboru opłat należnych wydawcom z tytułu kopiowania utworów w ramach dozwolonego użytku na zasadach określonych w art. 20 Ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 maja

2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów. Również przychody z innych tytułów wykazały tendencje wzrostowe.

Sprawozdania zostały przyjęte przez WZC, a wszyscy członkowie władz stowarzyszenia uzyskali absolutorium za okres od 19 grudnia 2023 roku do 31 grudnia 2023 roku.

SAiW COPYRIGHT POLSKA w 2023 roku w liczbach

To był dobry rok dla Stowarzyszenia. Rok rekordowych przychodów. W podsumowaniu publikujemy najważniejsze liczby dotyczące 2023 roku⁸³.

Przychody łącznie: 21.439.926,67 zł w tym:

Przychody reprograficzne⁸⁴: 16.965.926,67 zł

w tym: **15.413.232,06 zł** inkaso opłat reprograficznych

1.465.069,90 zł odsetek z obligacji skarbowych

• **Przychody PLR⁸⁵: 4 474 000 zł**

⁸³ Prezentowane liczby pochodzą z prezentacji Prezes zarządu Barbary Jóźwiak przedstawionej na WZC SAIW CP w dniu 19 czerwca 2024 r.

⁸⁴ Przychody uzyskane z poboru opłat należnych wydawcom z tytułu kopiowania utworów w ramach dozwolonego użytku na zasadach określonych w art. 20 ustawy z dnia 4 lutego 1994 o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 maja 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów.

⁸⁵ PLR – Public Lending Right – wynagrodzenia za używanie egzemplarzy utworów przez biblioteki publiczne, stosownie do treści art. 35¹ pr. aut.

• **Repartycja opłat reprograficznych:**

12.188.708,26 zł

w tym: książka – **6.732.913,86 zł**

prasa – **5.233.017,55 zł**

zagranica – **222.776,85 zł**

W 2023 roku w Systemie SRC konta aktywowało około **1100** wydawców; z końcem maja 2024 roku liczba aktywnych użytkowników przekroczyła **1190**.

W systemie SRC wydawcy zgłosili:

– **256,9 tys.** tytułów w 2023 roku i łącznie **284,7 tys.** w 2024 roku,

– **154,52 mln** sprzedanych w 2021 roku egzemplarzy publikacji i **163,17 mln** sprzedanych w 2022 roku egzemplarzy publikacji.

Zgodnie z decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z marca 2021 roku SAIW Copyright Polska jest organizacją zbiorowego zarządzania wyznaczoną do obsługi programu PLR (wypożyczenia biblioteczne) w latach 2021–2025. W ramach tego programu w 2023 roku wypłacono wynagrodzenia **2305** uprawnionym.

Wpływy z zaległych opłat uzyskane w rezultacie działań windykacyjnych wyniosły **421 111,13 zł**, w tym **404 327,06 zł** w wyniku windykacji importerów urządzeń reprograficznych i **16 784,07 zł** w wyniku windykacji punktów ksero.

**Badanie struktury kopiowania
w 2024 roku realizuje CBOS (jm)**

Na podstawie Regulaminu repartycji opłat reprograficznych, w wyniku przeprowadzonego konkursu ofert Zarząd SAIW CP wybrał Fundację Centrum Badań Opinii Społecznej na wykonawcę badań struktury kopiowania metodą CAWI na próbie losowej liczącej 5000 osób. W 2024 roku zakończy się ono w listopadzie br., a jego wyniki zostaną wykorzystane do repartycji wynagrodzeń w 2025 roku. Badanie struktury kopiowania przeprowadzone według tej samej metody i wielkości badanej grupy zapewni ich pełną ciągłość i porównywalność rok do roku.

**Ogłoszenie o programach stypendialnych SAIW Copyright Polska
w roku akademickim 2024/2025 (ank)**

Zarząd Stowarzyszenia Autorów i Wydawców SAIW Copyright Polska (dalej: Stowarzyszenie), działając na podstawie § 12 ust. 2 Regulaminu określającego zasady prowadzenia działalności o charakterze kulturalnym lub edukacyjnym przez Stowarzyszenie, **postanowił o kontynuowaniu w roku 2024 dwóch programów stypendialnych dla studentów i doktorantów zajmujących się problematyką ochrony własności intelektualnej.**

W 2024 roku programy stypendialne będą dotyczyły następujących dziedzin:

- 1) Prawo autorskie i prawa pokrewne, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorowego zarządzania tymi prawami;**
- 2) Analiza wpływu na polski rynek wydawniczy implementacji dyrektywy DSM do polskiego porządku prawnego w zaproponowanym kształcie.**

W ramach każdego z programów stypendialnych **ustanawia się po dwa indywidualne stypendia, tj. po jednym dla studenta ostatniego roku studiów magisterskich na kierunku prawo i dla doktoranta w dziedzinie nauk prawnych. Stypendia zostaną sfinansowane ze środków potrąconych przez Stowarzyszenie na cele wskazane w Regulaminie działalności.** W razie niezgłoszenia się w danym programie stypendialnym żadnego kandydata na danym poziomie studiów (żadnego doktoranta lub żadnego studenta ostatniego roku studiów magisterskich) Stowarzyszenie może, uwzględniając opinię Komisji Stypendialnej, przyznać dodatkowe stypendium/stypendia w drugim programie stypendialnym, przy czym liczba wszystkich przyznanych stypendiów w sumie nie może przekroczyć czterech.

Zarząd określił następujące ramy prawne obu programów stypendialnych:

a) wysokość pojedynczego stypendium:

3 000 zł (słownie: trzy tysiące złotych) brutto miesięcznie przez 9 miesięcy (X–VI) roku akademickiego 2024/2025;

b) tryb przyznania stypendium:

Komisja Stypendialna, wyłoniona przez Zarząd Stowarzyszenia z grona ekspertów, oceni zgłoszenia kandydatów dokonane na formularzu zgłoszeniowym – którego wzór załączono do niniejszego ogłoszenia – **i doręczone Stowarzyszeniu w formie pisemnej do dnia 31.10.2024 roku** wraz z załącznikami dokumentującymi osiągnięcia naukowe wskazane w zgłoszeniach;

c) szczegółowe zasady przyznawania stypendium:

- I. Stypendium jest przyznawane w każdym programie jednemu studentowi studiów magisterskich na kierunku prawo i jednemu doktorantowi w dziedzinie nauk prawnych, którzy złożyli poprawne pod względem formalnym zgłoszenia w wymaganym terminie i uzyskali najwyższą sumaryczną liczbę punktów odpowiednio wśród studentów i doktorantów, przyznanych im przez Komisję Stypendialną za poszczególne elementy merytoryczne zgłoszenia, przy czym stypendium nie może zostać przyznane osobom pozostającym z członkami Komisji Stypendialnej w stosunku pokrewieństwa do drugiego stopnia włącznie lub powinowactwa pierwszego stopnia ani osobom będącym magistrantami lub doktorantami członków Komisji Stypendialnej;
- II. Wraz ze złożeniem wniosku o przyznanie stypendium wnioskodawca zobowiązuje się, że w razie uzyskania stypendium dostarczy do Stowarzyszenia (w terminie trzech miesięcy od zakończenia pobierania stypendium) treść swojej pracy magisterskiej lub doktorskiej do wglądu, a w razie jej braku w ww. terminie – treść jej istniejących rozdziałów – w celu podjęcia przez Stowarzyszenie decyzji co do wydania artykułu na ten temat. Jeżeli Stowarzyszenie podejmie taką decyzję, stypendysta opracuje wskazany przez Stowarzyszenie tekst zgodny z tematem pracy w formie artykułu w formacie (objętość, rodzaj tekstu – dziennikarski, naukowy, popularnonaukowy itp.) wskazanym przez Stowarzyszenie i udzieli Stowarzyszeniu nieodpłatnej licencji niewyłącznej na rozpowszechnianie opracowanego tekstu na wszelkich polach eksploatacji wskazanych w art. 50 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych w ramach działalności Stowarzyszenia, w szczególności w ramach jego działalności edukacyjnej. Stypendysta i Stowarzyszenie mogą w razie możliwości lub potrzeby zdecydować wspólnie o szerszym zakresie współpracy wydawniczej niż wynikający ze zdania poprzedzającego, np. o publikacji całej pracy lub jej fragmentów.

Kryteria oceny zgłoszeń przez grono ekspertów:

Komisja Stypendialna, oceniając poszczególne zgłoszenia, przyznaje punkty za zgłoszone i udokumentowane osiągnięcia naukowe wedle następującej punktacji, z dokładnością do 0,5 pkt:

- I. Konspekt pracy magisterskiej lub doktorskiej odnoszącej się do dziedziny, w której przyznawane jest stypendium:
od 0 do 20 pkt
- II. Wydane publikacje naukowe dotyczące prawa własności intelektualnej, w tym w szczególności prawa autorskiego (tytuł publikacji, data i miejsce wydania):
od 0 do 5 pkt za każdą publikację,
* za każdą publikację dotyczącą prawa autorskiego punktacja liczona jest podwójnie
- III. Czynny udział w konferencji naukowej dotyczącej prawa własności intelektualnej, w tym w szczególności autorskiego (data, miejsce, nazwa konferencji, tytuł referatu):
od 0 do 3 pkt za każdą konferencję,
* za każdą konferencję dotyczącą prawa autorskiego punktacja liczona jest podwójnie
- IV. Wyniki osiągnięte na prawniczych studiach magisterskich, tj. średnia ocen ze studiów magisterskich (w wypadku trwających studiów – ze wszystkich dotychczas ukończonych lat tych studiów):
*do punktów uzyskanych przez wnioskodawcę w ramach pkt I) – III) dodaje się liczbę punktów odpowiadającą średniej ze studiów magisterskich.

Wzory wniosków do pobrania udostępnione są na stronie internetowej SAiW CP pod adresem:

<https://www.copyrightpolska.pl/pl/3/0/350/Stypendia>

W razie dodatkowych pytań prosimy o kontakt pod adresem e-mail: stypendia@copyrightpolska.pl

Zgłoszenia kandydatów (poprawnie wypełnione wnioski) prosimy wysyłać pod adres:

Stowarzyszenie Autorów i Wydawców Copyright Polska
ul. Nowogrodzka 62b/8
02-002 Warszawa